

Datum
2023-02-23

Upprättad av
Andreas Davelid

Bilaga 1: Jordbruksverkets redovisning av uppdrag att genomföra åtgärder under 2020–2025 inom ramen för livsmedelsstrategin för år 2022

Sammanfattning

Jordbruksverket har under 2022 haft följande uppdrag i livsmedelsstrategins handlingsplaner.

- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Växtskyddsrådet
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vildsvinspaket – främjande av vildsvinskött
- Vildsvinspaket – vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris
- Vattenbrukspaket
- Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror
- Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet
- Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se

När det gäller uppdraget att Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se avser Tillväxtverket att lämna en gemensam redovisning för alla inblandade myndigheter. Jordbruksverket lämnar därför ingen enskild redogörelse av detta uppdrag, utan hänvisar till Tillväxtverkets redovisning. Observera att Jordbruksverkets två uppdrag i vildsvinspaketet redovisas i två olika kapitel i redovisningen. Samtliga uppdrag, utom Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet, löper under 2020-2025. Uppdraget till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet har Jordbruksverket 2021-2023.¹

Jordbruksverkets uppdrag är sinsemellan olika och bidrar till livsmedelsstrategins övergripande mål på många olika sätt.

---

¹ Utöver uppdragen i Livsmedelsstrategin som ingår i denna redovisning har Jordbruksverket under 2022 haft i uppdrag att genomföra en förstudie om åtgärder mot salmonella hos lantbrukets djur (N2021/01044), sammanställa kunskap om och analysera fiskberedningen i Sverige utifrån svensk mottagningskapacitet och produktion, förbättra sjömatkonsumtionsstatistiken, beredningsmöjligheterna och surströmmingsindustrins råvaruförsörjning samt genomföra en kartläggning och analys av gödselmedelsproduktionen (N2022/02326 (delvis) och N2022/02129) som finansierats via anslag 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor.

Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt

Genom den årliga rapporten Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2022 (Rapport 22:2) har vi uppnått följande resultat hos målgrupperna:

- Ökad kunskap om livsmedelskedjan och dess utveckling
- Ökad förståelse för livsmedelskedjans utmaningar och möjligheter
- Ökad kunskap om vad som påverkar företagens konkurrenskraft
- Ökad kunskap om vad som kan ingå i de tre dimensionerna av en hållbar livsmedelskedja

Enligt halvtidsutvärderingen av nationella forskningsprogrammet för livsmedel bör hänsyn tas till resultaten från Jordbruksverkets senaste utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin när det nationella forskningsprogrammets strategiska forskningsagenda revideras.²

Rapporten och dess identifierade indikatorer används som input i bl.a. Miljömålsrådets syntesarbete som leds av Livsmedelsverket och i Mistra Food Futures.

Uppdraget bidrar till livsmedelsstrategins mål bland annat genom att vi analyserar utvecklingen av bl.a. lönsamhet, konkurrenskraft, produktion och produktivitet och kan se om utvecklingen går åt rätt håll, eller om andra insatser kan behövas för att nå livsmedelsstrategins mål.

Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden

Projektets syfte är att säkra tillgången till växtskyddsmedel i grödor som odlas i liten omfattning som till exempel yrkesmässig odling av grönsaker eller när växtskyddsmedlet har begränsade användningsområden ("minor use"). Konkurrenskraftsutredningen konstaterade att odlarna i Sverige i vissa fall har tillgång till färre växtskyddsmedel av betydelse för produktionen än i konkurrentländer.

Under 2022 genomfördes 40 försök och projekt. Under året beviljade Kemikalieinspektionen 13 ansökningar varav sju hade skickats in under 2021. Flera av de 14 ansökningar som skickades in 2022 kommer att beslutas under 2023, det var tio ärenden som var öppna vid utgången av 2022. Det hölls fyra odlarträffar i Skåne, på Öland och på Gotland, med totalt ca 110 deltagare. Dessutom gjordes digitala redovisningar för rådgivare, försöksvärdar och produktägande företag.

---

² Enligt Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet för Livsmedel.

Försöksresultaten sprids även till intresserade genom nyhetsbrev och artiklar i fackpressen samt genom LRF:s webbplats om projektet.

Det behövs stöd för att säkra möjligheterna att bekämpa skadegörare och ogräs i odlingen för att ge förutsättning till odling av vissa grödor i Sverige och för att stärka konkurrenskraften. Det behövs statliga medel eftersom företagen som marknadsför växtskyddsmedel för dessa mindre användningsområden oftast väljer att inte bekosta den försöksverksamhet som krävs för att preparaten ska kunna godkännas för användning i Sverige.

Växtskyddsrådet

Det strategiska arbetet med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen (Major use-arbetet) har lett till att odlare har kunnat bekämpa kornfluga i spannmål, fritflugor i havre, vårvete, vårrågvete och majs samt bladlus i sockerbeta under odlingssäsongen 2022. Insatsen 2022 har utgjorts av en samverkan i branschen med representanter för LRF, Lantmännen, Hushållningssällskapen och betodlingen.

Från och med 2023 kommer alla växthusföretagare att kunna ta del av specialiserad rådgivning kring hantering av växtskyddsmedel i växthus som erbjuds via Greppa Näringen. Växthusföretagarna kan också ansöka om investeringsstöd under perioden 2023–2027 till ny-, om- och tillbyggnation av växthus och odlingstunnlar gällande system för växtskyddsmedelshantering och kompostering. Dessa möjligheter är ett resultat av Växtskyddsrådets arbete under perioden 2019–2022.

Växtskyddsrådet träffas fyra gånger per år varav ett möte sker ute i fält i olika verksamheter med koppling till växtskyddsfrågor. Mötena ökar kunskapen hos alla deltagande organisationer om aktuella frågeställningar kring växtskyddets olika aspekter och är ett centralt inslag i Växtskyddsrådets verksamhet.

Genom att flera olika aktörer bereds möjlighet att föra fram sina perspektiv och erfarenheter ökar förutsättningarna för att Växtskyddsrådets arbete bidrar till ökad konkurrenskraft med bibehållen eller ökad hållbarhet i de företag som producerar livsmedel i Sverige.

Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket

Det långsiktiga arbetet med vattenfrågorna utifrån Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket har lett till en ökad förståelse för vattnets roll som produktionsfaktor i jordbruket, inom Jordbruksverket och hos de myndigheter vi samverkar med.

De resultat vi sett under 2022 beror ofta på aktiviteter vi genomfört under 2021 och tidigare. Exempel på det är satsningarna på kompetensutveckling och investeringsstöd för täckdikning och bevattnings-dammar i strategisk plan för den

gemensamma jordbrukspolitiken. Ett annat exempel är vattenmyndigheten i södra Östersjöns vattendistrikt delåtgärdsprogram för torka och vattenbrist som fastställdes i augusti. Där handlar åtgärden om vattneffektivisering i jordbruket om att utnyttja vattenresursen på ett effektivt sätt och säkerställa tillgång till vatten för att ta vara på jordbruksmarkens potential för att producera livsmedel för att uppnå målen i livsmedelsstrategin.

Vattenbrukspaketet

Engagemanget inom åtgärdsgrupperna har resulterat i två projekt, *Kartläggning av lokaliseringsplaner* och *Kartläggning av välfärdsindikatorer för fisk*, som kommer bidra till utvecklingen av svenskt vattenbruk. Under 2022 slutredovisades också flera tidigare beviljade projekt. Resultaten från projekten har spridits och kommer att fortsätta spridas och därigenom öka kunskapen inom flera olika delar av vattenbruket.

Arbetet med handlingsplanen för svenskt vattenbruk syftar till att bidra till samtliga mål i livsmedelsstrategin. Under 2022 prioriterades tre åtgärder; *Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå*, *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* samt *Nationell samordning av tillstånds- och tillsynsprocesser*. Resultatet av åtgärdsgruppernas arbete för den första och sista åtgärden syftar främst till att bidra till det strategiska området *Regler och Villkor*. Åtgärden *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* syftar till att bidra till samtliga strategiska områden. Utöver arbetet i åtgärdsgrupperna så har slutrapporter levererats under året där det finns kopplingar till *Kunskap och Innovation* men även till *Konsument och Marknad*.

Vildsvinspaket – främjande av vildsvinskött

Sju av 19 beviljade projekt från samtliga tre utlysningar 2020, 2021 och 2022 har slutredovisats under 2022.

Bland resultaten kan nämnas:

- En utökad efterfrågan på vildsvinskött, inte minst inom den offentliga sektorn. Tillgången på råvaran har under 2022 varit för liten i vissa områden, vilket har försvårat vissa av projektens aktiviteter.
- Ökad information och kunskap till olika aktörer i vildsvinskedjan och till slutkonsument.
- Stärkt samarbete mellan olika aktörer i vildsvinskedjan, dels genom projektens olika aktiviteter, vilket beskrivs i detta kapitel samt i bilaga, men också genom Jordbruksverkets samordnande roll och genomförande av regelbundna projektägarträffar. Detta har uppskattats av berörda aktörer.

En attitydundersökning visar att vildsvinskött anses, jämfört med kyckling, nöt och fläsk, vara det köttslag som är mest spännande, klimatsmart och hållbart/resurseffektivt. Den största barriären är att det är svårt att hitta i butik.

Det vi ser genom de projektresultat som del- och slutredovisats under 2022, så har intresset för vildsvinskött ökat sedan vildsvinspaketet lanserades, främst inom offentlig sektor.

Vildsvinspaket – vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris

Arbetsgruppen med representanter för veterinärer, myndigheter och grisproducenter samarbetar bra och har under 2022 arbetat målinriktat mot att identifiera vilka kontrollpunkter som ska ingå i en ny status för ASF³.

Utvecklingen av afrikansk svinpest i Europa och olika länders erfarenhet av effektiva biosäkerhetsåtgärder omvärldsbevakas löpande inom projektet. Med avstamp i EU:s förordning har erfarenheter sedan sammanställts och kommunicerats genom föreläsningar kring hur man i praktiken kan minska riskerna för direkta, men främst indirekta, kontakter mellan tamgrisar och vildsvin.

Ett intresse för frågan finns hos både grisproducenter och hos veterinärerna i fält. Vid en kalibrering deltog en stor andel av de veterinärer som är verksamma i programmet, trots att det enbart är obligatoriskt att delta vart tredje år.

Genom att höja biosäkerheten i de svenska grisbesättningarna och öka medvetenheten kring smittsamma sjukdomar hos svenska grisproducenter minskar risken för att en smitta i vildsvinspopulationen ska smitta tamgrisproduktionen. Arbetet kommer, i händelse av att afrikansk svinpest konstateras i Sverige, kunna bidra till att säkra inhemsk livsmedelsproduktion.

Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror

Jordbruksverket utvecklar löpande arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Verket har under 2022 kunnat färdigställa fler frågeformulär än tidigare. År 2022 kan ses som ett framgångsrikt år då regionaliseringsarbetet⁴ gentemot Sydkorea är i hamn och de överenskomna intygen är färdigförhandlade. Regionaliseringsarbetet har krävt mycket arbete för Jordbruksverket, med stöd av Livsmedelsverket, med flera uppföljande frågeformulär och korta deadlines. Samarbetet med EU-kommissionen har varit mycket gott och Jordbruksverket är tacksamma över möjligheten att få

---

³ Afrikansk svinpest

⁴ Vi arbetar för att uppnå överenskommelser med tredjeländer om regionalisering vid utbrott av epizootisjukdomar, i första hand högpatogen fågelinfluensa och i andra hand afrikansk svinpest. Om det finns regionaliseringsöverenskommelse stänger förhoppningsvis mottagarlandet inte ner hela exporten från hela Sverige utan enbart från ett avgränsat område.

vara ett av de utvalda länderna att vara med i processen. Resultatet av detta arbete ligger i framtiden då det är ett arbete som syftar till att Sverige ska kunna bibehålla befintlig export från områden i landet som är fria från HPAI⁵ och ASF även om utbrott sker i någon annan del av landet. Tidigare har Sydkorea implementerat landsomfattande exportstopp från Sverige. Under året har dock exportarbetet påverkats av kriget i Europa, Covidpandemi och ”post brexiteffekter”.

Öppnande av nya marknader och upprätthållande av befintliga marknader är avgörande förutsättningar för export. En stor del av arbetet bygger på att bygga förtroende gentemot tredjeland för Sveriges djurhållning, sjukdomsstatus, sjukdomsfrihet, övervaknings- och kontrollprogram m.m. Det förtroendeskapande arbetet kräver kontinuerliga och långsiktiga insatser. God samverkan och samordning mellan flera olika aktörer är avgörande.

Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land

Uppnådda resultat av arbetet i uppdraget under året är:

- Ökad möjlighet att få nya svenska anläggningar godkända för export till tredjeland samt tillse att befintligt godkända anläggningar bibehåller sina godkännande.
- Ökad kunskap i tredjeland om det svenska livsmedelssystemet och kontrollsystemet som kan bidra till att öka svenska företags konkurrenskraft på exportmarknaden.
- Ökat intresse för det svenska livsmedelssystemet och vår produktion kan leda till ökat intresse och efterfrågan vad gäller svenska livsmedel och jordbruksvaror. Detta kan vara till gagn även för andra producenter i Sverige för att komma igång med export i framtiden. Detta kan i sin tur bidra till att öka lönsamheten på lång sikt och stärka konkurrenskraften för svenska livsmedel och jordbruksvaror på exportmarknaden (till länder utanför EU).

En bieffekt av att sprida kunskap om det svenska produktionssystemet och tillse att exporten av svenska (och andra länders hållbart producerade) livsmedel och jordbruksvaror ökar och tar marknadsandelar i tredjeland skulle kunna vara att incitament skapas för primärproducenter i tredjeland att ställa om till en mer hållbar produktion.

---

⁵ Aviär influensa

Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet

I detta uppdrag strävar vi mot två inriktningsmål. För att nå regeringens mål om 30 procent ekologisk jordbruksmark och en andel ekologiska livsmedel på 60 procent i offentlig sektor 2030 krävs en ökning av den ekologiska jordbruksarealen med en procentenhet per år från nivån på 20 procent 2021, samt en ökning av andelen ekologiska livsmedel i den offentliga konsumtionen med drygt två procentenheter per år från 2021. Sedan 2005 har ökningstakten inledningsvis legat på en nivå som möjliggjort att nå målen 2030. Emellertid har en stagnation, och sedermera även nedgång för andelen ekologiska livsmedel i offentlig sektor, noterats de senaste tre till fyra åren och det innebär att målen inte kommer nås såtillvida utvecklingen inte vänder snart.

Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3

Kunskap & innovation

- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Förmedla bidrag till Sweden Food Arena
- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling, SLU Grogrund

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Ökat marknadstillträde och anläggningsgodkännande för export
- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexport-ansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Arbete för likvärdig kontroll
- Vidareutveckling och stärkande av nyckelhålmärkningen
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Myndighetssamarbete för minskat matsvinn
- Utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Samordningsfunktionen EKO
- Utveckling av nationellt centrum för mathantverk

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Miljötillstånd (inom förenklingspaketet)
- Strategisk kompetensförsörjning
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Stärka Växtskyddsrådet
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk
- Avelsarbete på regnbåge

Tvärgående uppdrag

- Samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna
- Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin

- Saknas ditt uppdrag? specificera:

Innehåll

Bilaga 1: Jordbruksverkets redovisning av uppdrag att genomföra åtgärder under 2020–2025 inom ramen för livsmedelsstrategin för år 2022	1
Sammanfattning	2
Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt.....	3
Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden	3
Växtskyddsrådet.....	4
Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket	4
Vattenbrukspaketet.....	5
Vildsvinspaket – främjande av vildsvinskött	5
Vildsvinspaket – vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris	6
Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror.....	6
Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land	7
Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet.....	8
Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3.....	9
Innehåll.....	10
Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3.....	15
1 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt.....	18
1.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget	18
1.2 Genomförda aktiviteter	18
Sammanfattning	18
Framtagande av rapport.....	19
1.3 Uppnådda resultat	20
Sammanfattning	20
Beskrivning av uppnådda resultat	21
1.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	23
1.5 Slutsatser	23

1.6	Fortsatt arbete.....	24
2	Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden	25
2.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	25
2.2	Genomförda aktiviteter	25
	Sammanfattning	25
	Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	26
2.3	Uppnådda resultat	27
	Sammanfattning	27
	Beskrivning av uppnådda resultat	27
2.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	28
2.5	Slutsatser	29
2.6	Fortsatt arbete.....	30
3	Växtskyddsrådet.....	31
3.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	31
3.2	Genomförda aktiviteter	32
	Sammanfattning	32
	Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	32
3.3	Uppnådda resultat	38
	Sammanfattning	38
	Beskrivning av uppnådda resultat	38
3.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	40
3.5	Slutsatser	40
3.6	Fortsatt arbete.....	40
4	Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket	42
4.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	42
4.2	Genomförda aktiviteter	42
	Sammanfattning	42
	Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	43
4.3	Uppnådda resultat	46
	Sammanfattning	46
	Beskrivning av uppnådda resultat	46
4.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	46
4.5	Slutsatser	47

4.6	Fortsatt arbete.....	47
5	Vattenbrukspaketet.....	49
5.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	49
5.2	Genomförda aktiviteter	49
	Sammanfattning	49
	Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	50
5.3	Uppnådda resultat	51
	Sammanfattning	51
	Beskrivning av uppnådda resultat	51
5.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	52
5.5	Slutsatser	52
5.6	Fortsatt arbete.....	52
6	Vildsvinspaketet – främjande av vildsvinskött	54
6.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	54
6.2	Genomförda aktiviteter	55
	Sammanfattning	55
	Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	55
6.3	Uppnådda resultat	56
	Sammanfattning	56
	Beskrivning av uppnådda resultat	57
6.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	60
6.5	Slutsatser	60
6.6	Fortsatt arbete.....	61
7	Vildsvinspaketet - Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris	62
7.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	62
7.2	Genomförda aktiviteter	63
	Sammanfattning	63
	Beskrivning av genomförda aktiviteter.....	63
7.3	Uppnådda resultat	64
	Sammanfattning	64
	Beskrivning av uppnådda resultat	64
7.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	65
7.5	Slutsatser	65

7.6	Fortsatt arbete.....	66
8	Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror.....	67
8.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	67
8.2	Genomförda aktiviteter	67
	Sammanfattning	67
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	68
8.3	Uppnådda resultat	70
	Sammanfattning	70
	Beskrivning av uppnådda resultat	70
8.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	71
8.5	Slutsatser	71
8.6	Fortsatt arbete.....	71
9	Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land	73
9.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	73
9.2	Genomförda aktiviteter	73
	Sammanfattning	73
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	73
9.3	Uppnådda resultat	74
	Sammanfattning	74
	Beskrivning av uppnådda resultat	74
9.4	Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	75
9.5	Slutsatser	75
9.6	Fortsatt arbete.....	76
10	Regeringsuppdrag att vidta åtgärder för att främja produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel	77
10.1	Åtgärder att vidta inom uppdraget	77
10.2	Genomförda aktiviteter	77
	Sammanfattning	77
	Beskrivning av genomförda aktiviteter	78
10.3	Uppnådda resultat	79
	Sammanfattning	79

Beskrivning av uppnådda resultat	79
10.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål	81
10.5 Slutsatser	82
10.6 Fortsatt arbete.....	82

Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt (N2019/03241/JL och N2017/01029/SUN).</i>
Tillgänglig budget:	<i>1 500 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>1 278 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden (N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN)</i>
Tillgänglig budget:	<i>6 131 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>6 078 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Växtskyddsrådet (N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN)</i>
Tillgänglig budget:	<i>3 000 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>3 085 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket (N2017/02364/SUN och N2019/03241/JL)</i>
Tillgänglig budget:	<i>3 500 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>3 400 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Vattenbrukspaketet (N2019/03241/JL)</i>
Tillgänglig budget:	<i>6 000 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>5 989 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Vildsvinspaket (N2020/01012/DL)⁶</i>
Tillgänglig budget:	<i>2 000 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>1 953 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror (N2017/07504/JM, N2017/06252/JM och N2019/03241/JL).</i>
Tillgänglig budget:	<i>6 000 tkr + 1000 tkr⁷</i>
Utnyttjade medel:	<i>6 493 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM, N2017/06252/JM och N2019/03241/JL).</i>
Tillgänglig budget:	<i>1 000 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>252 tkr</i>
Uppdragets start- och slutår:	<i>2020-2025</i>

Egenskap	Beskrivning
Uppdragets namn	<i>Uppdrag till samordningsfunktionen för EKO att fortsätta sin verksamhet (N2018/02711/JM och N2019/03241/JL)</i>
Tillgänglig budget:	<i>25 000 tkr</i>
Utnyttjade medel:	<i>25 000 tkr</i>

⁶ Här redovisas vildsvinspaketet som ett uppdrag, men i rapporten finns separata kapitel för Vildsvinspaket – främjande av vildsvinskött respektive Vildsvinspaket – vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris.

⁷ Jordbruksverket tilldelades ytterligare 1000 tkr för genomförandet av uppdraget för år 2022.

Uppdragets start- och slutår:	2021-2023
-------------------------------	-----------

1 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt livsmedelskedjans utveckling totalt

Jordbruksverket ska löpande följa och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid samt följa och utvärdera genomförandet av livsmedelsstrategin (se regeringsbesluten N2019/03241/JL och N2017/01029/SUN). I uppdraget ingår även att formulera relevanta indikatorer. Av uppdragen framgår vidare att Jordbruksverket i samråd med berörda (icke namngivna) myndigheter ska göra en årlig uppföljning och utvärdering som ska lämnas till Regeringskansliet senast den 31 mars varje år med en fördjupad analys vart fjärde år. Den första fördjupade analysen lämnades den 20 december 2020

Jordbruksverkets rapport [Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2022](#) lämnades till Näringsdepartementet och Tillväxtverket i mars 2022.

1.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Exempel på åtgärder är att:

- följa och utvärdera livsmedelskedjans utveckling över tid.
- följa och utvärdera genomförandet av livsmedelsstrategin.
- formulera relevanta indikatorer.
- leverera årlig rapport.
- leverera fördjupningsrapport vart fjärde år (2020, 2024).

1.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Regeringskansliet	• Framtagande av rapport
Tillväxtverket	• Publicering av rapport och kortversion av rapporten
Andra berörda aktörer i livsmedelskedjan	• Kommunikering och spridning av rapport

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Syftet med uppdraget är att förse regeringen, Tillväxtverket och andra berörda aktörer i livsmedelskedjan med relevanta beslutsunderlag för det vidare arbetet med livsmedelsstrategins genomförande.

Framtagande av rapport

Framtagandet av rapporten inkluderar metod, teoretiskt ramverk, identifiering av indikatorer, analys av utveckling och genomförande samt samverkan med berörda myndigheter⁸ och dialog med branschorganisationer⁹.

De årliga rapporterna utgår ifrån det övergripande målet i livsmedelsstrategin samt målen för de tre strategiska områdena (Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation). Målformuleringarna i dessa fyra mål har avgjort vad som ska följas upp och vilka indikatorer som behövs.

Rapporten bygger på en beslutad grundstruktur som inkluderar ett teoretiskt ramverk, identifierade indikatorer samt hållbarhetens tre dimensioner.

Det teoretiska ramverket visar hur livsmedelsstrategins målsättning att öka produktiviteten, innovationskraften, lönsamheten och produktionen i livsmedelskedjan bidrar till att stärka kedjans konkurrenskraft samt hur faktorerna påverkar varandra. I rapporten används två olika typer av indikatorer: grundläggande samt specifika förklarande indikatorer. De grundläggande indikatorerna baseras på officiell statistik (ekonomiska nyckeltal) från SCB, Företagens Ekonomi, som finns för samtliga led i livsmedelskedjan. Dessa indikatorer kan aggregeras och disaggregeras både geografiskt men också på olika näringsgrenar. De specifika förklarande indikatorerna mäter antingen underliggande faktorer som kan förklara skillnader i utvecklingen för de grundläggande indikatorerna eller är miljömålsindikatorer. Dessa indikatorer skiljer sig åt mellan leden och kan ändras över tid. Även dessa indikatorer baseras i stor utsträckning på officiell statistik. En annan utgångspunkt är hållbarhetens tre dimensioner; ekonomisk, miljömässig och social, eftersom det enligt livsmedelsstrategins övergripande mål ska vara en ”hållbar produktionsökning”. För mer information om rapportens utgångspunkter och metod hänvisas till kapitel 2 i rapporten.

Delaktiviteter syftade till att bl.a. utvärdera, utveckla, förbättra och skriva den årliga rapporten.

Flera förbättringar gjordes i årsrapporten 2022, till exempel i kapitlet Uppdrag i livsmedelsstrategins handlingsplaner. Förbättringen syftade till en bättre helhet, tydligare struktur och kunna inkludera alla åtgärder i handlingsplanerna som genomfördes under 2020. Ett viktigt underlag blev den sammanställning som Analys Mason gjort på uppdrag av Tillväxtverket. Årsrapporten visar utvecklingen i livsmedelskedjan fram till år 2020, vilket är samma år som uppdragens

---

⁸ Tillväxtverket, Naturvårdsverket, Konkurrensverket, Formas, Livsmedelsverket, Agrifood, Havs- och Vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Vinnova, SCB, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Lantbruksuniversitet.

⁹ Lantbrukarnas Riksförbund, Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel, Visita.

genomförande beskrivs i rapporten. Ett annat exempel på förbättring är att beskrivning och analys för valda indikatorer inom den miljömässiga samt sociala dimensionen av hållbarhet utvecklades. I rapporten har drygt 160 indikatorer identifierats som relevanta för att följa utvecklingen. Jämfört med tidigare årsrapporter förtydligades vilka indikatorer som används för att följa utvecklingen inom respektive hållbarhetsdimension. Rapporten inkluderar en sammanställning för varje hållbarhetsdimension som illustrerar om utvecklingen går åt rätt håll eller inte för de olika indikatorerna. Utgångspunkten för sammanställningarna är vad som kan ingå i en hållbar livsmedelskedja.

Publicering av rapport

Den årliga rapporten publicerades i Jordbruksverkets rapportserie. Då rapporten är omfattande togs även en kortversion av rapporten fram, även den är publicerad i Jordbruksverkets rapportserie. Innan publicering av rapporten lämnades den till Näringsdepartementet och Tillväxtverket, samt samrådsmyndigheter.

Kommunicering och spridning av rapportens resultat

Rapportens resultat har publicerats på Jordbruksverkets webb och spridits som bland annat pressmeddelande, blogginlägg på Den svenska maten, på sociala medier och på olika aktiviteter så som seminarier eller möten. Rapportens resultat har bl.a. presenterats för:

- Tidigare landsbygdsministern Anna-Caren Säterberg,
- Miljö- och Jordbruksutskottet,
- Näringsdepartementet,
- Nationella Rådet för livsmedelsstrategin
- Kungliga skogs- och lantbruksakademin,
- Näringen inklusive branschorganisationer,
- Jordbruksverkets styrelse, och
- representanter från den baskiska regionregeringen.

Resultaten har kommuniceras i seminarieserien [Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin](#) (29 april 2022) och som introduktion till varje lunchseminarium i Tillväxtverkets seminarieserie [Framtidsspaningar om livsmedel och konkurrenskraft](#) (4 maj, 30 maj, 15 september, 28 oktober, 24 november 2022).

1.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Uppnådda resultat hos målgrupperna:

- Ökad kunskap om livsmedelskedjan och dess utveckling

- Ökad förståelse för livsmedelskedjans utmaningar och möjligheter
- Ökad kunskap om vad som påverkar företagens konkurrenskraft
- Ökad kunskap om vad som kan ingå i de tre dimensionerna av en hållbar livsmedelskedja

Enligt halvtidsutvärderingen av nationella forskningsprogrammet för livsmedel bör hänsyn tas till resultaten från Jordbruksverkets senaste utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin när det nationella forskningsprogrammets strategiska forskningsagenda revideras.¹⁰

Rapporten och dess identifierade indikatorer används som input i bl.a. Miljömålsrådets syntesarbete som leds av Livsmedelsverket och i Mistra Food Futures.

Beskrivning av uppnådda resultat

En effekt av rapporten och dess aktiviteter (se avsnitt 2.2) är att kunskapen om livsmedelskedjan ökat samtidigt som rapporten bidragit till livsmedelsstrategins genomförande och utgjort underlag till budgetpropositionen.

För att tydliggöra att en hållbar utveckling och matproduktion består av tre dimensioner lyftes på rapportens framsida en slutsats från varje dimension av hållbarhet. De tre punkterna återges nedan:

- Lönsamheten har ökat i primärproduktion, livsmedelsindustri och livsmedelshandel, men minskat i restaurangledet. Det är tydligt att livsmedelskedjans lönsamhet påverkas av yttre omständigheter.
- Utvecklingen för den miljömässiga hållbarheten går i flera fall åt rätt håll, men det går inte tillräckligt fort.
- Utvecklingen för den sociala hållbarheten går åt fel håll när det gäller folkhälsa och tillgång på kompetent arbetskraft.

Det tydligaste resultatet är att rapporten publicerades och levererades till Näringsdepartementet och Tillväxtverket inom utsatt tid. Enligt det sammantagna resultatet av den Nöjd Kundindex (NKI)-enkät som genomfördes efter rapportens publicerandes gav 80 procent betyget 4-6 på en sexgradig skala.

Vår bedömning är att rapporten har en bred förankring, baserat på att den används som underlag i budgetpropositionen, att hänvisningar frekvent görs till rapporten samt att myndigheter, organisationer och företag önskar presentationer av rapporten. Rapportens resultat sprids bl.a. genom seminarierien Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin (29 april 2022), liksom under presentationer på interna och externa möten samt genom inlägg på bloggen Den

---

¹⁰ Enligt Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet för Livsmedel

svenska maten. Rapportens resultat presenterades även som introduktion till varje lunchseminarium i Tillväxtverkets seminarier Framtidsspaningar om livsmedel och konkurrenskraft (4 maj, 30 maj, 15 september, 28 oktober, 24 november 2022). Enligt den NKI-enkät som genomfördes efter seminariet den 29 april gav 80 procent betyget 4-6 på en sexgradig skala när de svarade på frågan om de lärt sig något nytt.

Ett annat resultat är att det av halvtidsutvärderingen av det Nationella forskningsprogrammet för Livsmedel framgår att den planerade revideringen av programmets strategiska forskningsagenda bör ta hänsyn till resultaten från Jordbruksverkets senaste utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin.

Den årliga rapporten inkluderar en sammanfattning av resultaten, som återges i sin helhet nedan.

För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål om en ökad och hållbar livsmedelsproduktion i hela landet samtidigt som relevanta miljömål nås, behöver företagen i livsmedelskedjan vara lönsamma och konkurrenskraftiga. Detta för att hantera utmaningar som att öka produktionen samtidigt som negativa miljöeffekter minskar. Rapporten som publicerades 2022 visar utvecklingen i livsmedelskedjan fram till pandemins första år 2020 och innan den kraftiga ökningen av priserna på insatsvaror. Nytt för årets rapport är ett bredare fokus på de tre hållbarhetsdimensionerna: ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet.

Lönsamheten har ökat i tre led i livsmedelskedjan, men försämrats kraftigt i restaurangleDET

Lönsamheten ökade i de tre första leden i livsmedelskedjan (primärproduktion, livsmedelsindustri och livsmedelshandel) mellan åren 2016–2020, men den kraftiga försämringen i restaurangleDET medförde en fortsatt försämrad lönsamhet i livsmedelskedjan som helhet. Fram till pandemin fortsatte produktionen att öka, även om tillväxten var svagare än i det totala näringslivet.

Yttre omständigheter påverkar lönsamhet och hållbarhet

Det är tydligt att lönsamheten är beroende av yttre omständigheter (till exempel torkåret 2018 och pandemin 2020). De slutliga effekterna på livsmedelskedjan av pandemin liksom av den nu säkerhetspolitiska oron och höga priser på insatsvaror är ännu okända. En försämrad lönsamhet riskerar att minska produktionen av livsmedel, men också att försena insatser som minskar negativ miljöpåverkan och satsningar på produktutveckling, forskning och innovation.

Utvecklingen går i många fall åt rätt håll, men inte tillräckligt snabbt

Inom den miljömässiga dimensionen går utvecklingen i flera fall åt rätt håll. Till exempel har den negativa utvecklingen för odlingslandskapets fåglar och arealen betesmarker avtagit och utsläppen av växthusgaser minskar. Men förbättringar sker

inte tillräckligt snabbt för att uppsatta miljömål ska nås. Andra indikatorer går åt fel håll, till exempel minskar arealen jordbruksmark vilket ger negativa konsekvenser för såväl svensk livsmedelsproduktion som odlingslandskapets biologiska mångfald. Fortsatt skötsel av betesmarker är centralt för att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald. För att öka resurseffektiviteten, minska utsläppen av växthusgaser samt bevara och öka den biologiska mångfalden krävs bl.a. nya produktions- och brukningsmetoder.

Livsmedelskedjan bidrar till levande landsbygd

Flera indikatorer som används för att följa den sociala dimensionen visar att utvecklingen är oförändrad, till exempel försäljning av antibiotika, indikatorer för levande landsbygd och jämlikhet. Däremot går utvecklingen åt fel håll när det gäller till exempel folkhälsa, tillgång på kompetent arbetskraft och företagens upplevelse av myndigheternas regler. Primärproduktionen är den bransch där flest dödsolyckor inträffar och livsmedelsindustrin är det led om har flest arbetsskador i såväl livsmedelskedjan som i näringslivet. Dessutom har primärproduktionen en anmärkningsvärt stor andel av sysselsatta som är 65 år eller äldre och en förklaring till åldersstrukturen är att många äldre jordbrukare fortsätter att bruka sin mark efter pensionsålder.

1.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget har en tydlig koppling till livsmedelsstrategins övergripande mål och målen för de tre strategiska områdena, eftersom vad som ska följas upp har identifierats utifrån skrivningar i dessa mål.

De årliga rapporterna utgår från målformuleringarna i de fyra målen, som avgör vad som ska följas upp och vilka indikatorer som behövs. Genom att analysera utvecklingen av bl.a. lönsamhet, konkurrenskraft, produktion och produktivitet kan vi se om utvecklingen går åt rätt håll, eller om andra insatser kan behövas för att nå livsmedelsstrategins mål. Det ingår inte i uppdraget att föreslå eventuella justeringar av livsmedelsstrategins handlingsplaner, utan det uppdraget finns i Tillväxtverkets samordningsuppdrag.

Uppdraget bidrar till att livsmedelsstrategin utvärderas och följs upp genom att grundläggande och specifika indikatorer för hela livsmedelskedjan tas fram, levereras och används i de årliga rapporterna och fördjupningsstudierna kombinerat med kvalitativa resonemang och kvantitativa analyser.

1.5 Slutsatser

Då livsmedelsstrategin sträcker sig till 2030 behöver de årliga rapporterna kontinuerligt förbättras och anpassas till vad som händer i omvärlden för att på

bästa sätt bidra till genomförandet av livsmedelsstrategin och till att strategins mål nås.

Ambitionen är att förbättra rapporterna i nära dialog med samrådsmyndigheter och näringen. Baserat på input från samrådsmyndigheter, utvärdering med Regeringskansliet, utvärdering med arbetsgruppen och styrgruppen har förbättringar till kommande årsrapport identifierats. Avsikten med årsrapporten 2023 är bland annat att:

- sammanställningarna om de tre hållbarhetsdimensionerna tydligare knyter an till texten och att bakgrunden till bedömningarna beskrivs väl.
- skrivningen i det övergripande målet ”...minska sårbarheten i livsmedelskedjan.” inkluderas på ett bättre sätt i rapporten.
- livsmedelsstrategins övergripande mål och målen för de tre strategiska områdena tydligt framgår liksom önskvärd riktning
- med hjälp av regressionsanalyser analysera utvecklingstrender för en uppsättning indikatorer efter år 2016

Ambitionen att på ett bättre sätt inkludera målet ”... minska sårbarheten i livsmedelskedjan” är ett konkret exempel på att de årliga rapporterna, trots en fastställd grundstruktur, kan vara flexibla och anpassas till omvärldsförändringar inom ramen för uppdraget. Denna flexibilitet och kontinuerliga utvärdering är nödvändig för att rapporten ska kunna vara ett relevant beslutsunderlag.

1.6 Fortsatt arbete

Som framgått under avsnitt 2.5 utvecklas uppdraget kontinuerligt genom att rapporterna utvärderas och förbättringsförslag identifieras. Förutom de identifierade förbättringarna under avsnitt 2.5 är avsikten att fortsätta presentera rapportens resultat i seminarieserien Nytt från Jordbruksverket om livsmedelsstrategin. Ambitionen är även att göra rapportens resultat mer tillgängligt och förbättra kommunikation och spridning av resultaten. Det kan göras genom att exempelvis skriva flera olika blogginlägg på Den svenska maten för att uppmärksamma olika delar av rapporten.

Enligt uppdraget ska fördjupade analyser genomföras vart fjärde år fram till 2030 och den andra fördjupade analysen ska göras under 2024. Planeringen av nästa fördjupningsanalys kommer påbörjas under 2023 och under 2024 kommer både en årsrapport och en fördjupningsanalys genomföras. Baserat på erfarenheter från 2020 (då den första fördjupningsanalysen genomfördes) kommer mer medel behövas 2024. Detta för att säkerställa fortsatt hög kvalitet av både årsrapporten och den fördjupade analysen. Jordbruksverket bedömer att 1 000 000 kronor ytterligare säkerställer en fördjupad analys av hög kvalitet.

2 Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden

2.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Jordbruksverket ska ge stöd för arbetet med att utveckla och säkra att det finns tillgång till växtskyddsmedel, för ett hållbart växtskydd för grödor som odlas i liten omfattning eller som har mindre användningsområden (se regeringsbesluten N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN). Uppdraget ska bidra till att förbättra tillgången till växtskyddsmedel som effektivt kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen och minimera riskerna och konsekvenserna för människors hälsa och miljö. Det är en långsiktig satsning inom insatsområdet Regler och villkor.

De grödor som omfattas av projektet är i princip den yrkesmässiga trädgårdsodlingen på friland och i växthus, men även jordbruksgrödor som sojabönor eller vallfrö.

I artikel 51.3 i förordning (EG) nr 1107/2009¹¹ regleras vilka åtgärder medlemsstaterna får vidta för att underlätta eller uppmuntra inlämnandet av ansökningar om att produktgodkännandet av redan godkända växtskyddsmedel ska utvidgas till att gälla mindre användningsområden. Mindre användningsområden definieras i förordningens artikel 3.26 ”*användning av ett växtskyddsmedel i en särskild medlemsstat på växter eller växtprodukter som*

a) inte odlas i större omfattning i den medlemsstaten, eller

b) odlas i stor omfattning, för att fylla ett exceptionellt växtskyddsbehov.”

2.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Största delen av anslaget för projektet betalas ut till Lantbrukarnas Ekonomi AB (LEAB) genom LRF som ansvarar för att praktiskt genomföra projektet med att planera fältförsök och andra studier samt lämna in ansökningar om godkännanden till Kemikalieinspektionen. 13 ansökningar beviljades under 2022, varav sju skickades in under 2021. Vid utgången av 2022 fanns tio ansökningar inskickade som inte fått beslut. Projektet har också genomfört 40 försök eller projekt under 2022. Information om projekten sprids genom odlarträffar, nyhetsbrev och information till rådgivare. Från anslaget har Jordbruksverket också betalt Sveriges

---

¹¹ Europaparlamentets och rådet förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

medfinansiering av EU:s samordningsfunktion Minor Uses Coordination Facility. Jordbruksverket har också bidragit med eget arbete genom växtskyddscentralerna.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Yrkesmässiga trädgårdsodlingen samt lantbrukare som odlar vissa jordbruksgrödor	Fältförsök, studier, inlämning av ansökningar om godkännande växtskyddsmedel (utvidgat godkännande eller dispens) samt visning av försök Det leder i sin tur till bättre möjligheter att bekämpa skadegörare och ogräs
LRF	LRF ansvarar för det praktiska genomförandet av projektet
European Minor Uses Coordination Facility	Medfinansiering

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Huvuddelen av arbetet inom satsningen utförs i ett projekt som LRF driver under namnet ”Minor use”, dit 5,7 miljoner kronor av anslaget går. Tillsammans med styrgrupp och rådgivare kartläggs vilka behov som finns utifrån skadegörare och tillgång på växtskyddsmedel. Syftet med LRF:s Minor use-projekt är att ta fram underlag till ansökningar om godkännande av växtskyddsmedel i syfte att de ska bli tillgängliga för svenska odlare. LRF driver arbetet genom att bland annat inventera växtskyddsproblem, beställa fältförsök eller resthaltstudier samt utforma ansökningar om godkännande till Kemikalieinspektionen. Försöken och ansökningarna kan avse preparat för konventionell såväl som ekologisk produktion.

Arbetet redovisas vid den årliga ansökan och i en rapport till Jordbruksverket. Flera av de aktiviteter som bedrivs är fleråriga, för att få resultat som underlag till ansökningarna. Försöken används också för att ta ställning till om produkten i sig och/eller behandlingen med preparatet ger önskat resultat som faktiskt ska leda till en ansökan.

Under växtsäsongen visas försöken och försöksresultaten presenteras för odlare, rådgivare och produktägande företag.

Det svenska Minor use-projektet ingår också sedan 2020 i ett treårigt Interreg-projekt ”Regionalt netværk og samarbejde om plantebeskyttelse i specialafgrøder”. LRF deltar genom projektbudgeten för Minor use-projektet och Jordbruksverkets deltagande finansieras av Jordbruksverket via Landsbygdsprogrammet.

Inom Minor use-projektets styrgrupp handlar Jordbruksverkets arbete också om att bidra med expertkunskap i sakfrågor, vid framtagning av försöksplaner, vid genomförande av försök och med hjälp vid ansökningar till Kemikalieinspektionen. Det arbete Jordbruksverket deltar i inom ramen för EU-sekretariatet omfattar dels övergripande frågor som tolkningar, förenklingsarbete och att ta fram riktlinjer,

dels arbete i ämnesgrupper som handlar om frukt och bär, grönsaker, prydnadsväxter och plantskola, kryddväxter samt utsäde. Växtskyddsrådgivarnas arbete inkluderar också internationellt arbete inom ramen för EU:s samordningsfunktion och inom EPPO¹², likväl som arbete med harmonisering.

2.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Under 2022 genomfördes 40 försök och projekt. Under året beviljade Kemikalieinspektionen 13 ansökningar varav sju hade skickats in under 2021. Flera av de 14 ansökningar som skickades in 2022 kommer att beslutas under 2023, det var tio ärenden som var öppna vid utgången av 2022.

Under 2022 hölls fyra odlarträffar i Skåne, på Öland och på Gotland, med totalt ca 110 deltagare. Dessutom genomfördes digitala redovisningar för rådgivare, försöksvärdar och produktägande företag. Försöksresultaten sprids även till intresserade genom nyhetsbrev och artiklar i fackpressen samt genom LRF:s webbplats om projektet.

Beskrivning av uppnådda resultat

LRF:s årsrapporter inom projektet visar dels vilka växtskyddsproblem som de arbetar med att lösa, dels vilka försök som bedrivits, dels vilka växtskyddsmedel som blivit ansökta om varje år och när besluten från Kemikalieinspektionen tagits.

Inom ramen för projektet och ansökningarna till Kemikalieinspektionen har LRF utvecklat ett samarbete med andra aktörer som lämnar in ansökningar, som till exempel Frö- och oljeväxtodlarna, Lantmännen och Föreningen Sveriges skogsplantskoleproducenter. Samarbetet bidrar till att man inte skickar in dubbla ansökningar för samma produkt, men också till att man kan utvidga en ansökan som en part vill göra till att omfatta användning i en gröda som en annan part är intresserad av.

Bakgrunden till några av ansökningarna om utvidgning av produktgodkännande för mindre användningsområde (UPMA) är av formaliakaraktär, då preparaten fått nya registreringsnummer till följd av att företagen som äger produkterna har slagits samman eller för att preparatets användningsvillkor har ändrats. Det gällde fem av ansökningarna 2022 där det finns ett befintligt UPMA men preparatet har fått ett nytt registreringsnummer och därmed behöver man ansökan om nytt UPMA. Enligt LRF:s rapport till Jordbruksverket för år 2022 behöver inte sådan förnyad ansökan göras i Danmark och Norge, utan det är en svensk tillämpning av regelverket.

---

¹² European and Mediterranean Plant Protection Organization.

Det är inte bara försök i fält och växthus som bedrivs. I vissa försök studeras även eventuella resthalter av preparat. Försöksresultaten visar i andra fall om man bedömer det vara olämpligt att gå fram med en ansökan om godkännande, så slutresultatet av ett försök är inte alltid en ansökan.

I de rapporter som LRF publicerar på sin webbplats om försöken kan både rådgivare och odlare ta del av resultaten men också av beskrivningen av effekter och eventuella fysikaliska skador (som till exempel bladskador).

Jordbruksverkets växtskyddsrådgivare deltar i arbetet med ”minor use” på flera olika sätt, vilket inte finansieras av Minor use-projektet utan av landsbygdsprogrammet (ca. 100 arbetsdagar fördelat på fyra personer). Detta är värdefullt både för näringen och Jordbruksverket.

2.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget är kopplat till det strategiska området Regler och Villkor.

Det finns inga etapp- eller slutmål identifierade för uppdraget ”Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden”. Det är en långsiktig satsning som behöver kontinuerlig finansiering. Projektets syfte är att säkra tillgången till växtskyddsmedel i grödor som odlas i liten omfattning som till exempel yrkesmässig odling av grönsaker eller när växtskyddsmedlet har begränsade användningsområden. Konkurrenskraftsutredningen¹³ konstaterade att odlarna i Sverige i vissa fall har tillgång till färre växtskyddsmedel av betydelse för produktionen än övriga konkurrentländer. Marknaden för växtskyddsmedel är under ständig förändring, medan skadegörarsituationen kan variera år från år.

Livsmedelsstrategins huvudsakliga syfte är att öka produktionen, bidra till en konkurrenskraftig livsmedelskedja, öka sysselsättningen, exporten, innovationskraften och lönsamheten samtidigt som relevanta miljömål nås. Det miljö kvalitetsmål som ligger närmast detta uppdrag är ”Giftfri miljö” inom växtskyddsområdet. Allt arbete som utförs på Jordbruksverket inom området för miljö kvalitetsmålet ”Giftfri miljö” är inriktat på att sprida kunskap om växtskyddsmedel och de olika kemiska ämnen som ingår i dessa, för att minska riskerna av användningen av dessa ämnen för både människor och miljö. I den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel ingår integrerat växtskydd (IPM) som en åtgärd för att nå målen med att minska riskerna för miljö och hälsa. IPM syftar till en hållbar användning av växtskyddsmedel och är sedan 2014 obligatoriskt för alla odlare inom EU.

---

¹³ Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring, SOU 2015:15.

Genom att följa IPM-principerna, som är att förebygga växtskyddsproblem, bevaka skadegörare, anpassa åtgärderna och följa upp och utvärdera åtgärderna, kan en mer effektiv och mer miljövänlig kontroll av skadegörare och olika ogräs nås. Den nationella handlingsplanen för hållbar användning av växtskyddsmedel för åren 2019–2022 genomfördes, liksom de tidigare handlingsplanerna, tillsammans med berörda myndigheter. Jordbruksverket lämnade 2022 ett förslag till regeringen om en nationell handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2023–2027.

I den utvärdering av den nationella handlingsplanen för 2019–2022 som Jordbruksverket lämnade i slutet av 2021 (Rapport 2021:10) framgår att Sverige inte bara har en mycket låg användning av växtskyddsmedel utan också en liten tillämpning av möjligheterna för myndigheterna att ge dispenser jämfört med våra grannländer. Av rapporten framgår också att det är mycket ovanligt att påvisa växtskyddsmedelsrester i ytvatten, grundvatten eller i svenskproducerade vegetabiliska livsmedel.

Inom uppdraget ska vi säkra tillgången till växtskyddsmedel, och riskerna med att använda dem är låga för både hälsa och miljö i Sverige.

Det behövs stöd för att säkra möjligheterna att bekämpa skadegörare och ogräs i odlingen för att ge förutsättning till odling av vissa grödor i Sverige och för att stärka konkurrensen i livsmedelskedjan. Det behövs statliga medel eftersom företagen som marknadsför växtskyddsmedel för de små användningsområdena i Sverige oftast väljer att inte bekosta den försöksverksamhet som krävs för att preparaten ska kunna godkännas för användning i den svenska odlingen. Den svenska odlingen tappar i konkurrenskraft om preparat saknas och skadegörare och ogräs inte kan bekämpas. Projektet bidrar också till att lämpliga växtskyddsstrategier tas fram.

Jordbruksverket arbetar inom ramen för livsmedelsstrategin även med ett uppdrag om minskat matsvinn. I två av studierna som togs fram 2022 studerades livsmedelsförlusterna vid produktion av jordgubbar respektive av morötter. I båda rapporterna betonas vikten av att odlarna har tillgång till lämpliga och effektiva växtskyddsstrategier, som en av flera åtgärder för att minska förlusterna i odlingsledet (Rapport 2023:3 respektive 2023:4).

2.5 Slutsatser

Genom projektet bedrivs varje år ett stort antal försök som i sin tur leder till ansökningar om godkännande av växtskyddsmedel för att hjälpa de svenska odlarna att bekämpa till exempel skadegörare och ogräs. Näringsen är involverad i arbetet, dels genom projektets upplägg, dels genom de aktiviteter som genomförs och information som sprids i relevanta kanaler.

Projektet visar också på behovet av långsiktighet, det är inte ett års försök som leder fram till en ansökan och ett beslut om en produkt samma år. Flera av försöken bedrivs under flera år för att sammanställa tillräckliga data för en ansökan.

2.6 Fortsatt arbete

Arbetet kommer att bedrivas på samma sätt under 2023. Samarbetet mellan Jordbruksverket och LRF fungerar bra. Att göra ansökningar om utvidgning av produktgodkännande för mindre användningsområde (UPMA) kräver underlag som ofta behöver tas fram under flera års försök, så långsiktigheten i projektet är viktig.

Jordbruksverket anser också att stödet från anslaget som vi ger till EU:s samordningsfunktion Minor Uses Coordination Facility är viktigt för Sverige. Som ett litet land har Sverige stor nytta av att ta del av de stora producentländernas försök och erfarenheter. Samordningsfunktionen är beroende av frivilliga bidrag från medlemsländerna. Sverige har en plats i samordningsfunktionens styrgrupp som bemannas av Jordbruksverket.

3 Växtskyddsrådet

3.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Uppdraget avser Växtskyddsrådet (Regeringsbeslut N2019/03241/JL och N2017/02364/SUN).

För att uppnå mål inom det strategiska området Regler och villkor ska följande åtgärder vidtas:

- Växtskyddsrådets arbete ska stödja prövningen av produktgodkännande enligt Växtskyddsmedelsförordning (EG) nr 1107/2009 och bidra till en effektiv godkännandeprocess.
- Växtskyddsrådets arbete ska underlätta arbetet att uppnå kraven i hållbarhetsdirektiv 2009/128/EG.
- Växtskyddsrådet ska bistå med att utreda effektiva och hållbara förebyggande åtgärder och bekämpningsåtgärder för växtskadegörare samt att förbättra tillgången till växtskyddsmedel.

I regeringsbeslutet anges särskilt att Växtskyddsrådet ska bistå med att:

- Tillsammans med företag och bransch utveckla omvärldsbevakningen kring exempelvis förändringar i lagstiftning, rättspraxis, EU-processer, vägledningar, beslut om verksamt ämne samt analysera konsekvenser sådana förändringar får för myndigheter och företag.
- Utveckla dialog med företag och bransch i syfte att öka kunskapen om marknaden i relation till vilka behov som odlare har av att kunna hantera skadegörare eller ogräs med någon växtskyddsmedel, på både kort och lång sikt samt vilka behov företagen har i fråga om information och stöd från myndigheter.
- Öka kunskapen hos såväl myndigheter som företag och andra intressenter samt utveckla strategier för att fasa ut kemiska växtskyddsmedel med oacceptabla effekter på hälsa och miljö och introducera växtskyddsmedel med låg risk eller alternativa metoder och tekniker.
- Föra en dialog med berörda intressenter och öka kunskapen om samhällsekonomiska effekter och övergripande miljöeffekter som växtskyddsmedelslagstiftningen medför.
- Öka kunskapen hos myndigheter om odlingsförhållanden och diskutera med myndigheter, företag och intressenter om hur ändamålsenliga riskhanteringsåtgärder kan utformas. I detta ingår bland annat att diskutera effektiva doser.
- Öka kunskapen hos myndigheter, företag och intressenter om jordbruksdrift med syfte att förbättra prövningsprocessen utifrån praktiska odlingsperspektiv såsom årscyklar och växtföljd.

3.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Under året har en rad aktiviteter och uppdrag genomförts eller påbörjats inom ramen för Växtskyddsrådets uppdrag. Några av de mest betydande listas här.

Växtskyddsrådet bedriver ett kontinuerligt strategiskt arbete med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmetoder i den svenska växtodlingen (Major use-arbetet). Insatsen 2022 har utgjorts av en samverkan i branschen med representanter från LRF, Lantmännen, Hushållningssällskapen och betodlingen och varit inriktat på att lösa de mest akuta problemen kring insektsskadegörare i stora grödor.

Användning av växtskyddsmedel i växthus kan medföra läckage ut i den omgivande miljön. Växtskyddsrådet har sedan 2019 en arbetsgrupp med syftet att föreslå lämpliga åtgärder som bidrar till att läckage av växtskyddsmedel från växthus till omgivningen minimeras. Under 2022 har gruppen verkat för att möjliggöra rådgivning inom Greppa Näringen och att åtgärder för minskat läckage ska berättiga till ersättning genom det jordbrukspolitiska stödsystemet.

Växtskyddsrådet träffas fyra gånger per år varav ett möte sker ute i fält i olika verksamheter med koppling till växtskyddsfrågor. Mötena ökar kunskapen hos alla deltagande organisationer om aktuella frågeställningar kring växtskyddets olika aspekter och är ett centralt inslag i Växtskyddsrådets verksamhet.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Odlare	Växtskyddsrådet fortsätter det strategiska arbetet med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmetoder i den svenska växtodlingen.
Växthusföretagare	Användning av växtskyddsmedel i växthus kan medföra läckage ut i den omgivande miljön. Växtskyddsrådet har sedan 2019 en arbetsgrupp med syftet att föreslå lämpliga åtgärder som bidrar till att läckage av växtskyddsmedel från växthus till omgivningen minimeras. Under 2022 har gruppen verkat för att möjliggöra rådgivning inom Greppa Näringen och att åtgärder för minskat läckage ska berättiga till ersättning genom det jordbrukspolitiska stödsystemet.
Rådets organisationer	Mötena och andra aktiviteter presenteras på Växtskyddsrådets webbplats

Beskrivning av genomförda aktiviteter

De aktiviteter som genomförts under 2022 beskrivs punktvis nedan. Redovisningen av aktiviteter följer uppställningen i Växtskyddsrådets uppdrag (se punktlista ovan). En mer detaljerad beskrivning av planerade aktiviteter finns i Växtskyddsrådets gemensamt beslutade handlingsplan, se [Växtskyddsrådets webbplats](#).

Växtskyddsrådets arbete ska stödja prövningen av produktgodkännande enligt Växtskyddsmedelsförordning (EG) nr 1107/2009 och bidra till en effektiv godkännandeprocess.

- Kemikalieinspektionens rådgivande grupp för användningsvillkor för växtskyddsmedel som startades genom Växtskyddsrådet 2016 har varit fortsatt aktiv under 2022. Syftet med gruppen är att vara rådgivande och bidra till att hitta alternativa lösningar för befintliga och nya villkor med syfte att minska riskerna med växtskyddsmedel.
- I Kemikalieinspektionens beslut om godkännande av växtskyddsmedel kan det förekomma begreppsvariationer med exempelvis olika benämningar på samma gröda. Växtskyddsrådets sekretariat leder ett arbete för att skapa en lista med standardiserad terminologi. Livsmedelsverket, Svenskt Växtskydd, LRF, Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen deltar.

Växtskyddsrådets arbete ska underlätta arbetet att uppnå kraven i hållbarhetsdirektiv 2009/128/EG

- SLU har under 2022 haft i uppdrag från Växtskyddsrådet att utforska möjliga indikatorer för hållbart växtskydd utifrån skadegörförekomst kopplat till skördebortfall. Rapporten ska vara färdig 31 mars 2023.
- Sprututrustning som används vid spridning av växtskyddsmedel måste vara i gott skick för att rätt mängd preparat ska hamna på rätt plats och på rätt sätt. Varje spruta ska funktionstestas och godkännas av Jordbruksverket för att få användas. Det finns ingen bra sammanställning av resultat från funktionstester, så det är svårt att dra några slutsatser om sprutornas status i termer av exempelvis ålder eller tekniknivå. Växtskyddsrådet genomför nu en systematisk genomgång av ett stort urval funktionstestprotokoll för att undersöka landets sprutbestånd, den teknologiska nivån samt analysera eventuell utvecklingspotential vad gäller uppgraderingar och möjligheter till förbättrad status med avseende på ökad precision och riskreduktion.
- I Sveriges nationella handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel för perioden 2019–2022 har ett nytt mål inkluderats: Användningen av växtskyddsmedel som är skadliga för pollinerande insekter ska anpassas så att riskerna minimeras. Växtskyddsrådet har 2022 initierat en fördjupad analys med bidrag från flera aktörer kring hur pollinatörer bättre kan inkluderas och omfattas av jordbruks- och trädgårdsnäringens arbete med integrerat växtskydd. Uppdrag har getts till Lunds universitet och Statistiska Centralbyrån. Analysen samfinansieras mellan Naturvårdsverket och Växtskyddsrådet. Syftet med studien är att koppla samman användardata för växtskyddsmedel med aktivitetsnivån för pollinerande insekter över tid och genomföra en risk- och åtgärdsanalys. En rapport kommer att sammanställas 2023.

Växtskyddsrådet ska bistå med att utreda effektiva och hållbara förebyggande åtgärder och bekämpningsåtgärder för växtskadegörare samt att förbättra tillgången till växtskyddsmedel

Uppdragspunkten har hittills genomförts via övriga aktiviteter i Växtskyddsrådets handlingsplan.

Tillsammans med företag och bransch utveckla omvärldsbevakningen kring exempelvis förändringar i lagstiftning, rättspraxis, EU-processer, vägledning, beslut om verksamt ämne samt analysera konsekvenser sådana förändringar får för myndigheter och företag

- I Växtskyddsrådets uppdaterade handlingsplan för 2020–2025 beslutades att Växtskyddsrådets sekretariat regelbundet ska sammanställa och till främst rådets deltagare sprida ett nyhetsbrev med information om aktuella växtskyddsfrågor och information om Växtskyddsrådets arbete. Under 2022 utkom nyhetsbrev nr 5 och 6.
- Växtskyddsrådet vill skapa bättre kunskap kring de mängder av växtskyddsmedel som kommer in till Sverige. En konsult har fått i uppdrag att bland annat analysera flöden av växtskyddsmedel genom import, lagerhållning, användning, destruktion och export. Underlaget ska levereras till Växtskyddsrådet senast den 30 juni 2023.

Utveckla dialog med företag och bransch i syfte att öka kunskapen om marknaden i relation till vilka behov som odlare har av att kunna hantera skadegörare eller ogräs med någon växtskyddsmedel, på både kort och lång sikt samt vilka behov företagen har i fråga om information och stöd från myndigheter.

- Växtskyddsrådet fortsätter det strategiska arbetet med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen (Major use-arbetet). Under 2022 har fokus i arbetsgruppen precis som 2021 varit svårigheterna att bekämpa vissa insekter i de större grödorna. Tillsammans med representanter för LRF, Lantmännen, Hushållningssällskapen och betodlingen har kontinuerliga möten och diskussioner inriktade på att hitta lösningar på de mest akuta problemen genomförts.
- Hushållningssällskapet i Kalmar-Kronoberg-Blekinge fick i uppdrag att undersöka kunskapsläget gällande tillgången av insektsmedel eller andra växtskyddsmedel för att bekämpa insekter i majsodlingen säsongen 2022. Rapporten pekar på vissa möjligheter att hitta lösningar för bekämpning av insekter i majs. Underlaget låg till grund för fältförsök (L13-6141, fritflugor i majs) som gjordes inom ramen för Sverigeförsöken under 2022.
- Major use-arbetet bygger på samverkan i branschen och därför har ett antal presentationer, dialoger och möten hållits i syfte att diskutera aktuella

frågeställningar. Samverkan har diskuterats vid Mellansvenska Växtodlingskonferensen, tillsammans med SLU:s Plattform Växtskydd, vid ett rådgivarmöte med HS Konsult, HIR Skåne, Lovang, VäxtRåd samt med Svenskt Växtskydds medlemsföretag i samband med Borgeby Fältdagar 2022.

- Gräsogräset renkavle sprider sig och innebär ett allt större problem i svenska växtföljder. Hittills finns inga verktyg till hjälp för att långsiktigt planera hantering av renkavle i Sverige, och det finns ett stort behov av rådgivning kring detta.

I Danmark finns ett beslutsstödsystem som används för att långsiktigt hantera problem med italienskt rajgräs. Växtskyddsrådet vill i samverkan med Jordbruksverket bidra med att utveckla och testa ett liknande beslutsstöd för hantering av renkavle under svenska förhållanden. Rådet har därför uppdragit åt Århus Universitet att justera parametrarna för det danska stödsystemet för att passa renkavle i Sverige. En första version ska presenteras i februari 2023. Experter som arbetat med uppdraget kommer att presentera verktyget i en workshop under 2023.

Öka kunskapen hos såväl myndigheter som företag och andra intressenter samt utveckla strategier för att fasa ut kemiska växtskyddsmedel med oacceptabla effekter på hälsa och miljö och introducera växtskyddsmedel med låg risk eller alternativa metoder och tekniker.

- En enkät om användningen av makroorganismer i växthus skickades i oktober 2021 ut till 596 växthusföretag. Arbetet är en samverkan mellan Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Växtskyddsrådets sekretariat. Enkätsvaren presenterades vid Nationella växtskyddskonferensen i Ultuna i november 2022. En rapport ska skrivas och utifrån resultaten behöver Växtskyddsrådet framöver diskutera vidare vilka fortsatta insatser som kan behöva göras.

Föra en dialog med berörda intressenter och öka kunskapen om samhällsekonomiska effekter och övergripande miljöeffekter som växtskyddsmedelslagstiftningen medför

Kommissionen presenterade i juni 2022 sitt förslag till förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel. Förslaget omfattar bindande kvantitativa mål om att inom EU minska användningen av växtskyddsmedel. Växtskyddsrådet undersöker nu förutsättningar att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel i tre olika studier:

- I vilken omfattning kan de nya genomiska teknikerna bidra till en minskad användning av växtskyddsmedel?

Växtskyddsrådet har gett Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i uppdrag att undersöka hur ett förändrat regelverk kring nya genomiska tekniker (NGT)

skulle kunna förändra beroendet av kemiska växtskyddsmedel. Redovisning ska ske senast 30 april 2023.

- Odlas utan kemiska växtskyddsmedel – med kompensation för skördeföruster
Växtskyddsrådet har gett Lovang lantbrukskonsult AB i uppdrag att undersöka och beskriva hur försäkrings- eller ersättningssystem för att odla utan kemiska växtskyddsmedel som tillämpas inom fyra länder i Europa är uppbyggda. Studien analyserar om det finns förutsättningar att tillämpa liknande system för kombinationer av grödor och skadegörare i Sverige. Redovisning ska ske senast 31 mars 2023.
- Precisionsbekämpning eller annan teknik i växtskyddsarbetet – Vilka förutsättningar finns att minska användningen av kemiska växtskyddsmedel fram till 2030?

Precisionsbekämpning och alternativa växtskyddsmetoder anges ofta som ett sätt att minska behovet av kemiska insatsmedel och därmed bidra till minskningsmålen. På uppdrag från Växtskyddsrådet kartlägger Jordbruksverket tillsammans med en konsult i vilken utsträckning precisionsbekämpning eller annan teknik ligger nära att kunna ersätta eller minska dagens användning av växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen, och hur stora kostnader ett teknikskifte kommer att innebära. Preliminära delar från kartläggningen presenterades i Växtskyddsrådets möte 29 november 2022. Slutrapport ska levereras våren 2023.

Öka kunskapen hos myndigheter om odlingsförhållanden och diskutera med myndigheter, företag och intressenter om hur ändamålsenliga riskhanteringsåtgärder kan utformas. I detta ingår bland annat att diskutera effektiva doser

- Ämnet diflufenikan som finns i vissa ogräsmedel har ofta förekommit i halter över gränsvärdet i vissa ytvatten i södra Sverige. Det tyder på att negativa konsekvenser för miljön inte kan uteslutas. Samtidigt är diflufenikan en resistensbrytare och viktigt alternativ till andra resistensutsatta ämnen. År 2018 inleddes en omfattande informationskampanj om diflufenikan genom Säkert växtskydd.
Växtskyddsrådet fortsätter att följa effekterna av diflufenikankampanjen. År 2022 publicerades resultat av provtagning och analys av ytvatten i miljöövervakningen för året 2021.
- Under 2017 och 2018 uppmärksammades att resthalter av ämnet prosulfokarb har påträffats i svenskodlade äpplen i halter över resthaltgränsvärdet. År 2019 skärptes användningsvillkor för produkter med ämnet och kampanjen Säkert Växtskydd engagerades för informationsspridning. Sekretariatet följer upp resultat från provtagning. Under 2019 och 2020 påvisades inga fynd i frukt. Hösten 2021 påträffades ett nytt fynd av prosulfokarb i äpple varför frågan aktualiserades inför 2022 och avhandlades i rådets marsmöte.

- Användning av växtskyddsmedel i växthus kan medföra läckage ut i den omgivande miljön. Växtskyddsrådet har sedan 2019 en arbetsgrupp med syftet att föreslå lämpliga åtgärder som bidrar till att läckage av växtskyddsmedel från växthus till omgivningen minimeras.
- Växtskyddsrådets arbetsgrupp som arbetar med att minimera läckage från växthus har 2022 verkat för att åtgärderna ska berättiga ersättning genom det jordbrukspolitiska stödsystemet och att det ska finnas rådgivning inom Greppa Näringen
- Hushållningssällskapet har fått i uppdrag att kartlägga kostnader kopplade till ny teknik eller förändrade brukningsmetoder med syfte att åtgärda växthusläckage. Underlaget med kostnadsposterna ska levereras senast den 30 april 2023.

Öka kunskapen hos myndigheter, företag och intressenter om jordbruksdrift med syfte att förbättra prövningsprocessen utifrån praktiska odlingsperspektiv såsom årscykler och växtföljd

- Varje år träffas Växtskyddsrådet i fält i syfte att ta del av olika verksamheters arbete med växtskyddsfrågor och att öka kunskapen om praktisk odling inom rådet. Fältmötet 2022 genomfördes i Västra Götaland. Fokus för dagen var integrerat växtskydd på gårdsnivå, framtidens högteknologiska och datadrivna jordbruk samt Jordbruksverkets prognosverksamhet som ligger till grund för Sveriges växtskyddsrådgivning i lantbruket.

Kommunikation

- Under 2021 genomförde SLU på uppdrag av Växtskyddsrådet en studie om hållbara odlingssystem. Resultaten från studien presenterades i februari 2022 i ett seminarium med ca. 50 deltagare, samt i november 2022 på Nationella växtskyddskonferensen i Ultuna.
- Växtskyddsrådet har i sin prioritering för 2022 lyft behovet av att kommunicera ut resultaten i Växtskyddsrådets rapport om precisionsbekämpning. Innehållet i Växtskyddsrådets rapport om precisionsbekämpning har utöver i ett av rådets möten också under sommaren 2022 presenterats för lantbrukare vid de tre lantbruksmässorna Borgeby, Brunnby och Öjebyn.
- Sekretariatet fortsätter att lägga upp material från Växtskyddsrådets möten och aktiviteter på [Växtskyddsrådets webbplats](#).

3.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Det strategiska arbetet med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmetoder i den svenska växtodlingen (Major use-arbetet) har lett till att odlare har kunnat bekämpa kornflugor i spannmål, fritflugor i havre, vårvede, vårrågvete och majs samt bladlus i sockerbets odlingssäsongen 2022. Insatsen år 2022 har utgjorts av en samverkan i branschen med representanter för LRF, Lantmännen, Hushållningssällskapen och betodlingen.

Från och med 2023 kommer alla växthusföretagare att kunna ta del av specialiserad rådgivning kring hantering av växtskyddsmedel i växthus som erbjuds via Greppa Näringsens modul 13A Växtskydd, hantering växthus. Växthusföretagarna kan också ansöka om investeringsstöd under perioden 2023–2027 till ny-, om- och tillbyggnation av växthus och odlingstunnlar gällande system för växtskyddsmedelshantering och kompostering. Dessa möjligheter är ett resultat av Växtskyddsrådets arbete under perioden 2019–2022.

Växtskyddsrådet träffas fyra gånger per år varav ett möte sker ute i fält i olika verksamheter med koppling till växtskyddsfrågor. Mötena ökar kunskapen hos alla deltagande organisationer om aktuella frågeställningar kring växtskyddets olika aspekter och är ett centralt inslag i Växtskyddsrådets verksamhet.

Beskrivning av uppnådda resultat

Flertalet aktiviteter som nämns ovan förväntas ge resultat under 2023 eller kommande år. Nedan listas resultat av aktiviteter som uppnåtts 2022.

- **Kemikalieinspektionens rådgivande grupp för användningsvillkor**
Arbetet i Kemikalieinspektionens rådgivande grupp för användningsvillkor bidrar till en bättre och effektivare dialog kring oklarheter i formulering av villkor i beslut om godkännande av växtskyddsmedel.
- **Begreppsarbete för en standardiserad terminologi inom växtskydd**
Arbetet med att skapa standardiserad terminologi för grödor och användningar inom produktansökningar leder till ökad tydlighet, bättre överblick över tillgängliga växtskyddsmetoder och även minskad risk att i ansökningsförfarandet missa grödor som skulle kunna omfattas av ett produktgodkännande.
- **Nya indikatorer för att mäta hållbarhet i svenska odlingssystem**
Arbetet med att ta fram möjliga indikatorer för hållbart växtskydd utifrån skadegörelseförkomst kopplat till skördebortfall har resulterat i framåtriktade diskussioner om hur hållbarheten i svenska odlingssystem kan mätas utifrån ett växtskyddsperspektiv.

- **Det strategiska arbetet med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen, Major use-arbetet**

Det strategiska arbetet med att kartlägga behov och säkerställa tillgång till effektiva växtskyddsmedel i den svenska växtodlingen har lett till att LRF och Lantmännen ansökte om dispens från kravet på produktgodkännande för insektsmedlet Nexide CS för användning mot fritfluga i årets odlingar av havre, vårvete, vårrågvete samt majs. Nordic Sugar ansökte om motsvarande dispens för Nexide CS för skadeinsekter i sockerbetor. Båda dispenserna beviljades av Kemikalieinspektionen. Inom ramen för Major use-arbetet har även studier genomförts avseende hur angrepp av fritfluga i majs respektive havre kan behandlas, samt en analys av fritflugans utbredning och skadeverknings i respektive gröda i Sverige. Resultaten är viktiga i det framtida arbetet med att utforma växtskyddsstrategier för dessa skadegörare. Genom arbetsgruppens dialog med det produktägande företaget för Nexide kunde även kornflugan komma med på etiketten. Innebörden av detta är att angrepp av kornfluga i spannmål kan behandlas med Nexide så länge produkten är godkänd.

- **Kampanjen med sikte på sänkta halter av diflufenikan i skånska ytvatten**

Analyserna från miljöövervakningen visar att medelhalter av diflufenikan i Skåne har sjunkit till ungefär samma nivå som gränsvärdet, vilket också är kampanjens mål. Användningen av diflufenikan under säsongen 2021 var lägre än på länge, och på samma låga nivå som förordats av Säkert växtskydd som en förutsättning för att halterna ska sjunka till acceptabla nivåer. Projektet är ett mycket uppskattat dialogarbete som bidragit med bred förståelse för behov av förstärkt hänsyn vid användning av ämnet diflufenikan.

- **Kampanjen med sikte på att undvika förorening av skördar med prosulfokarb**

Arbetet har bidragit till skärpta produktvillkor för berörda produkter och att informationsinsatser om förstärkt hänsyn har genomförts. Under 2022 har inga otillåtna fynd av prosulfokarb har påträffats.

- **Kontinuerligt arbete med att minska läckage av växtskyddsmedel från växthus**

Arbetet har under 2022 lett till att det nu finns en rådgivningsmodul inom Greppa Näringen för att hantera växthusläckage. Från och med 2023 finns pengar avsatta i Sveriges strategiska plan i form av investeringsstöd till åtgärder som syftar till att minska läckage från växthus.

- **Kommunikation**

Växtskyddsrådets kommunikationsinsatser om genomförda aktiviteter har bidragit till spridning och ökad kunskap om precisionsbekämpning och utveckling av odlingssystem med hållbart växtskydd.

Växtskyddsrådets webbsida fick ett nytt utseende och uppdaterat innehåll i början av 2022.

3.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Växtskyddsrådets uppdrag utgår ifrån Livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor där det bland annat uttrycks att ett hållbart växtskyddsarbete är en förutsättning för att stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål uppnås. Enligt regeringens bedömning ska Växtskyddsrådet verka för att det finns god tillgång till effektiva växtskyddsmetoder som kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen och minimerar riskerna och konsekvenserna för människors hälsa och miljö.

För arbetet under 2022 vill Växtskyddsrådet särskilt framhålla aktiviteterna om hållbara odlingssystem, växthusläckage, precisionsbekämpning och det strategiska major use-arbetet som bidragande till måluppfyllelsen för det strategiska området.

Genom att flera olika aktörer bereds möjlighet att föra fram sina perspektiv och erfarenheter ökar förutsättningarna för att Växtskyddsrådets arbete bidrar till ökad konkurrenskraft med bibehållen eller ökad hållbarhet i de företag som producerar livsmedel i Sverige.

3.5 Slutsatser

Flera av de utredningar och aktiviteter som har genomförts och som påbörjats under 2022 inom Växtskyddsrådet är framåtsyftande, skapar möjligheter till utveckling och tar sikte på långsiktiga lösningar för hållbart växtskydd i enlighet med livsmedelsstrategins målsättning. Livsmedelsstrategin manar till engagemang och insatser från såväl myndigheter som livsmedelskedjans företag, intressenter och organisationer. Växtskyddsrådet är i detta en viktig plattform för att skapa samsyn och prioritering i arbetet kring växtskyddsfrågor.

Kombinationen av det täta samarbete som det delade sekretariatet mellan Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen innebär och de insatser som de deltagande organisationerna i Växtskyddsrådet bidrar med utgör grunden för en konstruktiv samverkan. En god samverkan med berörda aktörer är viktig då Växtskyddsrådets arbete är långsiktigt inriktat på att bidra till måluppfyllelse inom Livsmedelsstrategin.

3.6 Fortsatt arbete

Växtskyddsrådet arbetar kontinuerligt i enlighet med de aktiviteter som har föreslagits i den handlingsplan som rådet gemensamt utarbetat. Handlingsplanen har sin utgångspunkt i och följer samma struktur som uppdragets utformning.

Några frågeställningar är särskilt angelägna framåt. Det handlar om att fortsätta arbetet med att etablera det strukturerade arbetssättet Major use tillsammans med aktörerna i branschen. Sverige och norra zonen¹⁴ är en liten marknad vilket påverkar tillgängligheten av effektivt växtskydd och hela branschen behöver samverka för att klara denna utmaning. En del av detta är att hitta strategier för växtskyddsmedel och metoder med lägre risk lämpliga för den svenska marknaden. Det handlar också om en samverkan mellan myndigheter och organisationer i syfte att gemensamt öka tillgängligheten av olika växtskyddsmedelsdata genom digitalisering. Detta kommer leda till bättre underlag för till exempel utvärdering, statistik, regelöversikt och tjänster när växtskyddsmedel används i praktiken.

---

¹⁴ En ansökan om nytt produktgodkännande hanteras inom det samarbete som sker inom olika zoner av EU. Sverige ingår i EU:s norra zon, tillsammans med Danmark, Finland, Estland, Lettland och Litauen. Norge ingår också i samarbetet i den norra zonen.

4 Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket

4.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Regeringen gav 2017 Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten (N2017/02364/SUN). Fokus låg på att hantera överskott av vatten för att förbättra jordbruksmarkens produktivitet. Genom ett regeringsbeslut 2019 vidgades perspektivet till att även hantera brist på vatten (N2019/03241/JL). Arbetet ska stödja utveckling och tillämpning av regler och andra styrmedel som leder till en hållbar hantering av vatten som bidrar till att målen i livsmedelsstrategin nås. Kompetenscentrum ska även ta fram underlag som regering och riksdag behöver för att utveckla politik och lagstiftning inom området. Från och med 2020 omfattar uppdraget all vattenhantering i jordbruket, både inom växtodling och djurhållning.

4.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Jordbrukets utmaningar inom vattenområdet kan inte lösas bara inom jordbrukssektorn. Vattenfrågorna berör alla sektorer i samhället och ett flertal myndigheter är inblandade i vattenarbetet. För att påverka regler och villkor för hantering av vatten i jordbruket behöver vi samverka inom Jordbruksverket, med andra myndigheter och offentliga institutioner, med jordbrukare och med andra aktörer i branschen.

Vår primära målgrupp är Regeringskansliet och myndigheter som tillsammans utformar regler och villkor för vattenhanteringen. För att utveckla vår egen och andras kunskap samt informera om och förankra vårt arbete vänder vi oss också till universitet och forskningsinstitut, konsulter, rådgivare, entreprenörer branschorganisationer, miljöorganisationer och jordbrukare.

Jordbrukets vattenhantering ingår ofta i ett större sammanhang. Det kan exempelvis handla om processer som berör vattenförvaltningen i stort och drivs av andra myndigheter eller processer som rör jordbrukets kompetensförsörjning inom fler områden än vatten. Det innebär att det ofta inte är vi själva som sätter dagordningen utan vi måste anpassa oss till olika uppdrag och initiativ från andra myndigheter, vara flexibla och göra omprioriteringar.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Regeringskansliet	Utredning om återanvändning av avloppsvatten, svar på remisser och frågor, avstämningsmöten. Bidra med kunskap i beslut som rör jordbrukets vattenhantering.
Jordbruksverket och andra myndigheter	Deltagande i arbetsgrupper i referensgrupper och nätverk. Medverka i kurser och konferenser. Svar på remisser och frågor. Bidra med kunskap i processer som påverkar jordbrukets vattenhantering och ta del av kunskap från andra områden för att utveckla vårt arbete.
Universitet och forskningsinstitut, konsulter, rådgivare, entreprenörer branschorganisationer, miljöorganisationer och jordbrukare.	Delta i nätverk, medverka i kurser konferenser och svara på frågor. Bidrar till att utveckla vår egen och andras kunskap om jordbrukets vattenhantering. Informera om och förankra vårt arbete för att stödja en hållbar hantering av vatten i jordbruket.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Utredningar

Kompetenscentrum genomför utredningar både på egen hand och tillsammans med andra myndigheter. Exempel på arbete kopplat till utredningar punktats nedan.

- Samlat in statistik och skrivit rapport om täckdikning i Sverige 2021.
- Fortsatt samarbete med SMHI utifrån ett av förslagen till fortsatt arbete i vår gemensamma rapport ”Förbättrad vattenbalansberäkning genom inkludering av jordbruksbevattning” som vi publicerade i 2020.
- Medverkat i Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om att analysera vilka åtgärder som behövs för att genomföra EU-förordningen om minimikrav för återanvändning av avloppsvatten för bevattning inom jordbruket. Regeringsuppdraget redovisades i juni 2022.
- Fortsatt arbete i Robust enskild vattenförsörjning genom beredskap och redundans, ett samverkansprojekt över tre år med Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket, en länsstyrelse och LRF. Jordbruksverkets del handlar om vattenförsörjning till djurgårdar.
- Anpassning av Eurostats utökade bevattningsfrågor till en svensk kontext inför strukturundersökningen 2023.

Deltagande i arbetsgrupper, referensgrupper och nätverk

En viktig del av kompetenscentrums arbete är att delta i olika grupper och nätverk både för att bidra med kunskap och, i samverkan med andra, bygga ny kunskap, informera om vårt arbete och förankra vår kunskap i aktuell forskning och praktisk verksamhet. Under det gångna året har vi deltagit i följande arbetsgrupper och nätverk:

- Vattenförsörjningsgruppen under Nationella samordningsgruppen för dricksvatten.
- Miljömålsrådets projekt om hållbara livsmedelssystem.
- Miljömålsrådets projekt om grön infrastruktur, delprojekten våtmarker och sötvattensmiljöer samt juridiska styrmedel gällande viss vattenverksamhet.
- Förstudie om flödeslinjer som myndighetsgemensamt underlag, ett samarbetsprojekt finansierat av myndighetsnätverket för klimatanpassning där Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, SMHI och MSB deltog.
- Vattenmyndigheternas dialog om Jordbruksverkets åtgärder i de nya åtgärdsprogrammen.
- Arbetet med strategisk plan i nya CAP.
- Havs- och vattenmyndighetens strategi för limnisk restaurering, medverkan i referensgrupp.
- Vattenmyndigheternas referensgrupp för kraftigt modifierade vatten och markavvattning.
- Samverkan om anläggning och restaurering av våtmarker, en myndighetsgrupp med representanter från Skogsstyrelsen, Havs- och vattenmyndigheterna, länsstyrelserna, ledd av Naturvårdsverket.

Vi deltar även i regelbundna avstämningsmöten med Sveriges geologiska undersökning (SGU), Lantmäteriet och Regeringskansliet.

Vi är representerade i styrelserna för Hydrotekniska sällskapet och Föreningen vattens hydrologisektion. Hydrotekniska sällskapet är ett nätverk för alla som arbetar med vatten inom jordbruket. Föreningen Vattens hydrologisektion, är ett nätverk för hydrologifrågor inom alla samhällssektorer.

Medverkan i kurser och konferenser

- För att nå ut med kunskap till våra målgrupper, men också för att få återkoppling, medverkar vi på kurser och konferenser med anknytning till jordbrukets vattenhantering.
- Lunchseminarium, 18 januari, Jordbruksverkets arbete för att stödja en hållbar vattenhantering

- Hydrotekniska sällskapet vattendag, 2 februari, som hade temat Hur ska vi hantera jordbruksmarken för att rädda klimatet? (78 deltagare).
- Sveriges dränerares riksförbund, årsmöte 12 mars, Jordbruksverkets arbete med hållbar vattenhantering och rapport om genomförd täckdikning 2021.
- Brunnby Lantbrukardagar, 7 juli, Jordbruksverket är med i vått och torrt – så här stödjer vi bevattning och dränering
- Vattenförsörjningsgruppen, 13 september, Sveriges framtida vattenförsörjning – förslag om behov och vägar framåt
- Medverkan på WRS våtmarkskonferens ”Multifunktionella våtmarker och dammar för spillvattenrening och bevattning”, 21–22 september (60 deltagare).
- Hydrotekniska sällskapet studieresa till Finland, 4–7 oktober. (13 deltagare)
- Rådgivarkurs våtmark, Greppa näringen, 12–13 oktober (24 deltagare)
- Talkshow SMHI, 20 oktober, Hållbar vattentillgång och planering inför vattenbrist och torra
- Översiktskurs om markavvattning för handläggare på länsstyrelsen, Göteborg 8–9 november. (22 deltagare)

Yttrande över remisser och frågor

Vi yttrar oss även över remisser och svarar på frågor från Regeringskansliet, myndigheter, kommuner internationella organisationer och enskilda.

Under 2022 har vi bland annat medverkat i arbetet med följande remisser:

- Förslag till regional vattenförsörjningsplan i Dalarna
- Dricksvattenutredningen En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet, SOU 2021:81
- Kontrollstation dammsäkerhet, Svenska kraftnät
- Nya föreskrifter för dricksvatten, Livsmedelsverket
- Underlagsrapporter förorenade sediment, SGI
- Om prövning och omprövning– en del av den gröna omställningen, miljöprövningens betänkande, SOU 2022:33
- Vägledning om KMV och undantag, Havs- och vattenmyndigheten
- Kraftsamling för friska hav och vatten, Formas forskningsagenda
- Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdrag om förordning (EU) 2020/741 om minimikrav för återanvändning av vatten

Vi har även yttrat oss över mål i Mark- och miljööverdomstolen som gällde utformningen av ett öppet dike.

4.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Det långsiktiga arbetet med vattenfrågorna utifrån Jordbruksverkets strategi för hållbar hantering av vatten i jordbruket har lett till en ökad förståelse för vattnets roll som produktionsfaktor i jordbruket inom Jordbruksverket och hos de myndigheter som vi samverkar med. Detta kommer bland annat till uttryck i vattenmyndigheten för södra Östersjöns vattendistrikts åtgärdsprogram mot torka och vattenbrist¹⁵.

Beskrivning av uppnådda resultat

Kompetenscentrums arbete är långsiktigt. De resultat vi sett under 2022 beror ofta på aktiviteter vi genomfört under 2021 och tidigare. Exempel på det är satsningarna på kompetensutveckling och investeringsstöd för täckdikning och bevattningsdammar i strategisk plan för den gemensamma jordbrukspolitiken. Ett annat exempel är vattenmyndigheten södra Östersjöns åtgärdsprogram mot torka och vattenbrist som fastställdes i augusti 2022.. Där handlar åtgärden om vatteneffektivisering i jordbruket om att utnyttja vattenresursen på ett effektivt sätt och säkerställa tillgång till vatten för att ta vara på jordbruksmarkens potential för att producera livsmedel för att uppnå målen i livsmedelsstrategin.

Ofta utgör vårt arbete bara en del i en större process. I många fall är det svårt att peka på tydliga kopplingar mellan det vi gör och utformningen av regler och villkor för jordbrukets vattenhantering. Ibland ser vi en tydlig koppling. Ett exempel är en ändring i miljöprövningsförordningen i linje med våra yttranden. Det är numera tydlig att uppläggning av rena massor från rensning av jordbruksdiken inte är anmälningspliktigt.

4.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Vatten är tillsammans med tillgång till jordbruksmark, växtnäring och växtskydd en grundläggande faktor för livsmedelsproduktion. Klimatförändringarna innebär att behovet av vatten ökar både inom jordbruket och inom andra sektorer, sektorer men även att risken för blöta perioder ökar. Jordbrukarna måste hantera både för mycket och för lite vatten.

Jordbruket påverkar flera vattenrelaterade miljömål negativt. För att uppnå livsmedelsstrategin mål behöver jordbrukets vattenhantering bli mera hållbar. Jordbrukarna som hanterar vattnet har en nyckelroll. Kompetenscentrums uppgift

---

¹⁵ Delåtgärdsprogram mot torka och vattenbrist 2022–2027 Södra Östersjön, vattenmyndigheten i Södra Östersjöns vattendistrikt, 2022.

är att bidra till regler som ger förutsättningar för att jordbrukarna ska kunna hantera vattnet på ett hållbart sätt.

4.5 Slutsatser

En viktig princip i Jordbrukets strategi för hållbar hantering av vatten är att vi behöver arbeta mot flera mål samtidigt. Vatten är både en produktionsfaktor och en miljöfråga. Hållbarhet handlar om ekonomiska och sociala aspekter, inte bara om miljömål. Vi bör därför utgå ifrån den verksamhets som ska bedrivas, i det här fallet livsmedelsproduktion i jordbruket och fråga oss hur vi bäst hanterar vattnet med hänsyn till alla relevanta hållbarhetsmål och hållbarhetsaspekter.

Det här är en självklarhet för de som är praktisk verksamma men i policys och styrmedel, exempelvis i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken görs fortfarande en uppdelning mellan miljöåtgärder och konkurrenskraftsåtgärder som leder till konflikter och motverkar synergier. Uppdelningen återspeglas i Jordbruksverkets årsredovisning och i strukturen på Landsbygdsnätverket

Diskussionen om jordbrukets vattenhantering har länge dominerats av problemen med övergödning och växtskyddsmedels samt markavvattningens negativa påverkan på vattenmiljön. Under de år som kompetenscentrum har funnits har vi märkt en förändring i samhällets inställning till jordbrukets vattenhantering. Framförallt har förståelsen av jordbrukets behov av vatten ökat men även insikten om behovet av dränering och andra åtgärder för att hantera överskott av vatten har blivit större.

Efter flera torrår har även sektorns intresse för vatten som produktionsresurs ökat. Trots det dominerar diskussionen om hållbar livsmedelsproduktion och Sveriges förmåga att producera livsmedel fortfarande av andra produktionsfaktorer såsom växtnäring, växtskydd och energi.

För att nå fram till bra lösningar behöver policys och styrmedel förändras. Vattenhantering behöver få en tyngd som är mer i paritet med övriga produktionsfaktorer. För att komma dit så behövs mötesplatser där vi kan diskutera vattnets roll för jordbruksproduktionen och jordbrukets påverkan på miljön i ett sammanhang.

4.6 Fortsatt arbete

Arbetet i kompetenscentrum kommer i huvudsak att fortsätta på samma sätt under åren framöver. Många av de resultat som vi hittills har uppnått är bara steg på vägen.

Vi behöver också vara beredda att hantera nya uppdrag, initiativ från andra myndigheter eller förändrade förutsättningar som påverkar jordbruket vattenhantering och göra de omprioriteringar som behövs.

Stöd för dränering och bevattningsdammar är på plats. Nu behöver vi följa hur stöden utnyttjas och undanröja eventuella hinder som leder till att stöden underutnyttjas eller inte når sina syften.

Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram är beslutade. Nu börjar arbetet med genomförandet av åtgärder. För kompetenscentrum handlar det framförallt om att utveckla styrmedel för att åtgärda fysisk påverkan på vattendrag och ta fram en plan för arbetet med vatteneffektivisering. Vi ska bidra till några av de övriga myndigheternas åtgärder och stödja vattenmyndigheterna i arbetet med kraftigt modifierade vatten.

Det finns en medvetenhet om jordbrukets behov av vattenförsörjning men det återstår arbete med att kvantifiera behoven och för att hitta former för att hantera avvägningar mellan olika vattenbehov. Vi planerar att engagera oss och delta aktivt i arbete om vattenbehov och vattenfördelning mellan olika sektorer i samhället.

Under de senaste två åren har vi haft ett stort fokus på investeringsstöd för täckdikning och bevattning. Framöver behöver vi lägga mer fokus på regelverket för vattenverksamhet för att skapa förutsättningar för att stöden för investeringar i täckdikning och bevattning ska ge en bra utväxling.

Vi hoppas att regeringen under de närmaste åren påbörjar arbetet med att utveckla de förslag som togs fram av vattenförvaltningsutredningen och ser möjligheter att bidra i den processen.

I väntan på ny lagstiftning finns behov vägledning för att hantera nuvarande lagstiftning. Det gäller särskilt reglerna om markavvattning som upplevs som ett hinder både av dem som vill restaurera våtmarker och de som har behov av att underhålla eller anpassa sina diken och andra anläggningar för dränering. Under 2023 planerar vi att samverka med Naturvårdsverket för att ta fram sådan vägledning.

5 Vattenbrukspaketet

Jordbruksverket har uppdraget att främja vattenbruket i Sverige. Med livsmedelsstrategins uppdrag att vidareutveckla främjandearbetet av vattenbruket (se regeringsbeslut N2019/03241/JL) har vi möjlighet att driva en hållbar utveckling framåt. Uppdraget finansierar vårt arbete med att främja och samordna vattenbruket men bidrar också till att vi kan finansiera projekt och insatser som avser att utveckla stora delar av vattenbruksnäringen.

5.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Jordbruksverket ska vidareutveckla främjandearbetet av vattenbruket och genom koordinering av den svenska vattenbruksnäringen skapa en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. Vidareutvecklingen ska särskilt beakta förädlingens och innovationens möjligheter för vattenbruksnäringen samt främja regelförenkling, teknikutveckling och samverkan.

5.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Under 2022 har arbetet med åtgärder i handlingsplanen för vattenbruk, kopplat till strategin för svenskt fiske och vattenbruk 2021–2026, påbörjats. Strategin och handlingsplanen är ett viktigt verktyg i främjandearbetet.

Tre åtgärder prioriterades under 2022 och utifrån dem genomfördes två upphandlingar, en kartläggning av välfärdsindikatorer för fisk och en kartläggning av vattenbruk i fysisk planering. Ytterligare en upphandling kopplat till handlingsplanen genomfördes där sättfiskanläggningar kopplat till put and take fiske ska kartläggas.

Främjandearbetet har också utifrån Jordbruksverkets expertroll bidragit till utformningen av åtgärder i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för 2021–2027.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Vattenbruksnäringen samt myndigheter	Upphandling – Kartläggning av välfärdsindikatorer för fisk Sammanställning över vilka välfärdsindikatorer som finns hos fiskar uppfödda i Sverige idag samt hur man praktiskt kan arbeta med dem på vattenbruksanläggningarna
Jordbruksverket	Upphandling – Kartläggning av lokaliseringsplaner En översyn över vilka kommuner och regioner som inkluderat vattenbruket i sina fysiska planer. Kartläggningen är ett underlag inför en workshop med

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Vattenbruksnäringen, myndigheter samt fritidsfiskare	representanter som jobbar med fysisk planering. Upphandling – Kartläggning av svensksättfiskproduktion och fiskutsättning för put & take-fiske

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Jordbruksverket har i uppdrag att medverka till att främja och utveckla fiskerinäringen, vattenbruket och fisketurismen. Som en del i främjandearbetet har Jordbruksverket tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten tagit fram en gemensam strategi för alla fiskerinäringarna med separata handlingsplaner för respektive näring. Tillsammans med livsmedelsstrategin utgör strategin och handlingsplanen för vattenbruk basen för prioriteringar i vårt främjandearbete.

Strategin och handlingsplanen för vattenbruk har tagits fram i bred dialog med vattenbrukets intressenter. Dessa intressenter samt några till utgör nu en fokusgrupp för vattenbruket. Fokusgruppen agerar som ett diskussionsforum och en kanal för inspel om behoven för svenskt vattenbruk. Under början av 2022 så prioriterades det vilka åtgärder som skulle påbörjas först i handlingsplanen. Tre åtgärder blev prioriterade; *Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå*, *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* samt *Nationell samordning av tillstånds- och tillsynsprocesser*. Åtgärdsgrupper har arbetat aktivt med de tre åtgärderna under året. Grupperna leds av Jordbruksverket men utgörs av frivilliga representanter från forskning, näringens organisationer, myndigheter, kommuner och intresseorganisationer och består av ungefär 15 deltagare i varje åtgärdsgrupp. De två första åtgärderna har mynnat ut i varsin upphandling *Kartläggning av lokaliseringsplaner* och *Kartläggning av välfärdsindikatorer för fisk*. I den sista åtgärdsgruppen har man valt att lägga sitt engagemang i utredningen *En moderniserad fiskelag och förbättrade förutsättningar att bedriva vattenbruk*, Dir. 2022:92 medan den pågår då inspel dit är en viktig fråga för utvecklingen av svenskt vattenbruk.

Kartläggningen av lokaliseringsplaner är ett underlag till en planerad workshop för kommuner, regioner, länsstyrelser med flera, där syftet är att definiera flaskhalsar samt hitta lösningar till varför vattenbruket oftast inte är inkluderat i olika fysiska planer.

Kartläggningen av välfärdsindikatorer för fisk syftar till att sammanställa vad som finns och var det saknas indikatorer för att upptäcka god eller sämre välfärd hos de vanligaste arterna som föds upp i Sverige. Även en praktisk tillämpning ska undersökas för att ge vattenbrukarna verktyg för att kunna upptäcka och åtgärda välfärdsproblem.

Ytterligare en upphandling genomfördes under 2022; *Kartläggning av svensk sättfiskproduktion och fiskutsättning för put & take-fiske*. Kartläggningen avser att undersöka förhållandet mellan produktion och efterfrågan i olika delar av landet.

Under 2022 har vi i främjandearbetet utifrån vår expertroll avseende vattenbruket bistått vid framtagandet av åtgärder i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Flera projekt som har finansierats tidigare år har slutrapporterat under 2022.

5.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Engagemanget inom åtgärdsgrupperna har resulterat i två viktiga projekt, *Kartläggning av lokaliseringsplaner* och *Kartläggning av välfärdsindikatorer för fisk*, som kommer att bidra till utvecklingen av svenskt vattenbruk. Under 2022 slutredovisades också flera tidigare beviljade projekt. Resultaten från projekten har spridits och kommer att fortsätta spridas och därigenom öka kunskapen inom flera olika delar av vattenbruket.

Beskrivning av uppnådda resultat

Engagemanget av frivilliga i åtgärdsgrupper, utifrån prioritering av åtgärder i fokusgruppen för vattenbruk, är ett positivt resultat av Jordbruksverkets arbete med främjande av vattenbruket. Engagemanget resulterade också i två upphandlingar som har som mål att bidra till åtgärderna i handlingsplanen för vattenbruk.

Sju projekt som bland annat fick medel vid 2021 års utlysning om kompetenshöjande insatser slutrapporterade under 2022. Projekten som slutredovisat är:

- Förstudie – Kartläggning och upprättande av en branschgemensam plan för marknadsföring av svenskt vattenbruk och sjömat.
- Innovativ industriell symbios.
- Kombinera småskaligt vattenbruk och fiske i ett cirkulärt system – odla vildfångad abborre med insektslarver.
- Påverkan och återhämtning av sediment under fiskodlingsanläggningar.
- Svenskt avelsprogram för varmvattenlevande arter.
- Svenskt fiskavfalls effektivitet som växtgödning – How effective are Swedish fish wastes for growing plants.
- Uppföljning slakt och bedövning tilapia – Effects of various stunning methods on brain function in Nile tilapia (*Oreochromis niloticus*).

De slutredovisade projekten fokuserar på allt från marknadsföring till miljöeffekter av vattenbruk vilket gör att målgruppen för resultaten också är bred med alltifrån

vattenbrukare till beslutsfattare och forskare. Exempelvis kommer kartläggningen av den branschgemensamma marknadsföringen vara ett viktigt verktyg för vattenbrukarna medan uppföljning av slakt och bedövning hos tilapia är ett viktigt underlag för såväl vattenbrukare som myndigheter.

Samtliga slutrapporter kommer att publiceras på webbplatsen svensktvattenbruk.se.

Främjandearbetet har också bidragit till att det svenska havs-, fiskeri och vattenbruksprogrammet nu har öppnats. Programmet kommer att vara ett viktigt verktyg för utvecklingen av svenskt vattenbruk.

5.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Arbetet med handlingsplanen för svenskt vattenbruk syftar till att bidra till samtliga mål i livsmedelsstrategin. Under 2022 så prioriterades tre åtgärder *Lokalisering av vattenbruk – från nationell till lokal nivå, Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* samt *Nationell samordning av tillstånds- och tillsynsprocesser*. Resultatet av åtgärdsgruppernas arbete för den första och sista åtgärden syftar främst till att bidra till det strategiska området *Regler och Villkor*. Åtgärden *Förebyggande hälsoarbete och ökad djurvälstånd* syftar till att bidra till samtliga strategiska områden. Utöver arbetet i åtgärdsgrupperna så har slutrapporter levererats under året där det finns kopplingar till *Kunskap och Innovation* men även till *Konsument och Marknad*.

5.5 Slutsatser

Arbetet med att prioritera åtgärder och bilda åtgärdsgrupper under fokusgruppsmötet kan anses vara en lyckad modell då projekt och aktiviteter har initierats i samtliga åtgärdsgrupper. Vi kommer även fortsättningsvis att nyttja fokusgruppen som ett bollplank för idéer kopplat till handlingsplanen för vattenbruk och i förlängningen livsmedelsstrategin. Gruppen kommer också vara viktig för oss i vårt kommande arbete med utlysningar och upphandlingar inom havs- fiskeri- och vattenbruksprogrammet som blivit en del av främjandearbetet och vi hoppas kunna få inspel om behov framöver.

5.6 Fortsatt arbete

Jordbruksverket kommer att fortsätta främjandearbetet utifrån den handlingsplan för vattenbruket som togs fram under 2021 och därigenom fortsätta att bidra till målen i livsmedelsstrategin. Prioritering av åtgärder kommer göras efter inspel från fokusgruppen för vattenbruket som har en bred sammansättning av organisationer. Utlysningar och upphandlingar av medel från livsmedelsstrategin kommer att göras av projekt inom prioriterade åtgärder som avser att driva utvecklingen framåt.

De aktiviteter och projekt som startades i åtgärdsgrupperna under 2022 kommer att fortlöpa under 2023.

I det fortsatta främjandearbetet kommer genomförandet av havs- fiskeri- och vattenbruksprogrammet att vara en viktig del av arbetet för att även därigenom bidra till en utveckling av svenskt vattenbruk. Här är utlysningar av medel från programmet ett viktigt verktyg som vi kommer ansvara för.

På grund av den stora satsningen på vattenbruk inom programmet är det viktigt att vi dels försöker se till så att medlen hamnar rätt och dels att vi har en tydlig avgränsning mot de projekt som vi avser att finansiera inom livsmedelsstrategins handlingsplan. Planen är att medlen från livsmedelsstrategin ska gå till relevanta och prioriterade projektområden som riskerar att hamna utanför möjligheterna att tilldelas medel i havs, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

6 Vildsvinspaketet – främjande av vildsvinskött

6.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Jordbruksverket har uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin 2020-2025 (se regeringsbeslut N2020/01012/DL). I uppdraget har Jordbruksverket fyra åtgärder. Det är aktiviteter och resultat från genomförandet av uppdragen som genomfördes 2022 som redovisas i denna rapport.

- **Främjande av vildsvinskött (2020)**

Jordbruksverket ska utlysa pengar för marknadsföring, informationsspridning samt stärkt kommunikation och samarbete mellan berörda parter i hela livsmedelskedjan. Det kan även omfatta kunskapshöjande åtgärder med fokus på förädling, exempelvis mathantverk. Satsningarna kan rikta sig mot hela den potentiella marknaden och inkludera måltidsupplevelser i hemmet, på restaurang och i den offentliga sektorn.

- **Vildsvinskött i offentliga måltider (2021-2025)**

Jordbruksverket ska utlysa pengar för åtgärder som bidrar till att mer vildsvinskött når konsumenter inom den offentliga sektorn. Informationsspridning, stärkt kommunikation och samarbete mellan berörda parter i hela kedjan är exempel på insatser.

- **Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris (2020, 2021-2025)**

Denna insats redovisas separat i nästa kapitel.

- **Utvärdering av åtgärdernas effekt (2025)**

Jordbruksverket ska under 2025 genomföra en utvärdering av alla åtgärder som varit en del av vildsvinspaketet. Det innebär även utvärdering av de uppdrag som övriga tre myndigheter arbetar med, det vill säga Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt samt Länsstyrelsen i Kronobergs län. Arbetet är förberett genom bland annat statistikinhämtning och rapportinsamlande, men kommer inte redovisas i detalj i denna rapport.

6.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Under 2022 har en tredje och sista utlysning inom vildsvinspaketet publicerats av Jordbruksverket. 2 836 000 kr fördelades till två prioriterade projektansökningar. Dessa projekt slutredovisar sitt arbete under 2025.

Två projektägarträffar har arrangerats under 2022.

Samtliga 19 beviljade projekt från utlysningar 2020–2022 har pågående aktiviteter, vilket redovisas i en sammanställning av Lewander & Co, publicerad 2022 och delvis i kapitel 6.3 nedan.

Under 2022 har regelbundna möten med övriga uppdragsledare inom vildsvinspaketet hos Länsstyrelsen Kronoberg, Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt ägt rum. Deltagande myndighet vid dessa möten har även varit Naturvårdsverket. Särskilda möten på chefsnivå samt två dialogmöten med representanter från Regeringskansliet har genomförts under 2022.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Jägarförbund, länsstyrelser, utbildare, kommuner, regionala kluster m fl.	Utlysningar med efterföljande projektägarträffar
Markägare, jägare, vilthanteringsanläggningar, detaljhandelsanläggningar (exempelvis butiker och restauranger), grossister och slutkonsumenter	Insatser och aktiviteter som genomförs i de projekt som fått bifallsstöd i Jordbruksverkets utlysningar 2020-2022

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Här nedan beskrivs de aktiviteter som är genomförda 2022.

Vildsvinskött i offentliga måltider

Under 2022 publicerade Jordbruksverket en tredje utlysning inom vildsvinspaketet inom åtgärden ”vildsvinskött i offentliga måltider”. I dialog med Regeringskansliet breddades denna utlysning även till den privata sektorn och två projekt beviljades stöd till ett totalt värde av 2 836 000 kronor. Dessa projekt kommer att slutredovisas under 2025.

Här följer en lista över de två beviljade projekten:

Beviljat projekt	Organisation
Attityder och samarbeten i viltvärdekedjan 2022-2025	Lewander & Co
Inventering vildsvinskött	Lothar Holding AB

Projektägare från samtliga tre genomförda utlysningar 2020–2022 kallas till digitala projektägarträffar för att utbyta erfarenhet och informera varandra om vad

som sker inom respektive projekt. Vid några tillfällen har externa föredragshållare bjudits in för att ge utökad kunskap inom ett visst område. Under 2022 har två projektägarträffar ägt rum, en digital och en fysisk hos Jordbruksverket i Jönköping. Under 2022 har även löpande handläggning av ärenden, kopplade till bifallna projekt hanterats.

Målgrupperna för dessa aktiviteter, det vill säga utlysning och projektägarträffar har varit aktörer inom hela vildsvinskedjan. jägarförbund, länsstyrelser, utbildare, kommuner och andra organisationer som driver projekten i de tre genomförda utlysningarna.

En annan målgrupp är de som insatserna i projekten riktar sig mot, det vill säga markägare, jägare, vilthanteringsanläggningar, detaljhandelsanläggningar (exempelvis butiker och restauranger), grossister och slutkonsumenter.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Jägarförbund, länsstyrelser, utbildare, kommuner, regionala kluster m fl.	Utlsynningar med efterföljande projektägarträffar
Markägare, jägare, vilthanteringsanläggningar, detaljhandelsanläggningar (exempelvis butiker och restauranger), grossister och slutkonsumenter	Insatser och aktiviteter som genomförs i de projekt som fått bifallsstöd i Jordbruksverkets utlysningar 2020-2022

Utöver projektägarträffarna har samarbete med övriga myndigheter inom vildsvinspaketet ägt rum. Regelbundna digitala projektledarträffar har kombinerats med möten där projektledarnas chefer har deltagit och fått information om status i Vildsvinspaketet. Sedan 2021 deltar även Naturvårdsverket i dessa möten.

Vid två tillfällen under 2022 har Jordbruksverket haft värdskapet för digitala dialogmöten med representanter för Näringsdepartementet och samtliga involverade myndigheter, för att diskutera Vildsvinspaketets status och framtida aktiviteter.

6.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Sju av 19 beviljade projekt från samtliga tre utlysningar 2020, 2021 och 2022 har slutredovisats under 2022.

Bland resultaten kan nämnas:

- En utökad efterfrågan på vildsvinskött, inte minst inom den offentliga sektorn. Tillgången på råvaran har under 2022 varit för liten i vissa områden, vilket har försvårat vissa av projektens aktiviteter.
- Ökad information och kunskap till olika aktörer i vildsvinskedjan och till slutkonsument.

- Stärkt samarbete mellan olika aktörer i vildsvinskedjan, dels genom projektens olika aktiviteter, vilket beskrivs i detta kapitel samt i bilaga, men också genom Jordbruksverkets samordnande roll och genomförande av regelbundna projektägarträffar. Detta har uppskattats av berörda aktörer.

En attitydundersökning visar att vildsvinskött anses, jämfört med kyckling, nöt och fläsk, vara det köttslag som är mest spännande, klimatsmart och hållbart/resurseffektivt. Den största barriären är att det är svårt att hitta i butik.

Beskrivning av uppnådda resultat

Av de totalt 17 beviljade projekten från två utlysningar 2020-2021 har sju slutredovisats under 2022. Övriga projekts slutredovisningar äger rum under år 2023. De två bifallna projekten från 2022 års utlysning kommer att slutredovisas år 2025.

Fram till projektens slutredovisningar sker delredovisningar årligen senast den 15 april och 15 oktober, med vissa undantag om slutredovisningsdatum ligger nära inpå något av dessa datum.

Samtliga projekt redovisar sina aktiviteter där vissa projekt påverkats dels av Corona-pandemin, dels av minskat utbud av vildsvinsråvara. Det har inneburit att vissa projekt har haft svårt att uppnå de mål som angivits vid ansökan. Dock har en lång rad positiva resultat kunnat uppnås. Här nedan följer exempel på detta från några av de slutredovisade projekten:

MATtanken, MATtanken främjar vildsvinskött i de offentliga köken:

Projektet har fokus på de offentliga köken och har uppnått följande resultat:

Representanter från 54 kommuner finns representerade i ett vildsvinsnätverk som genomför regelbundna träffar.

Representanter för fyra regioner, två länsstyrelser, nio förskolor och skolor, Jägareförbundet, Livsmedelsverket och 14 olika privata aktörer ingår i nätverket.

Minst 80 % av de svarande anger i en utvärderingsenkät att de haft stor eller mycket stor nytta av deltagandet. Detta har i sin tur bidragit till ökad motivation att sälja och efterfråga vildsvinskött till de offentliga verksamheterna.

På ett webinarium som anordnats ”Säkert vildsvinskött i offentliga kök” deltog 66 personer och över 109 visningar har registrerats därefter.

En kartläggning av inköp av vildsvinskött är genomförd och används som en nollpunktmätning för att kunna följa inköpen av vildsvinskött till de offentliga köken. Mätningen följs upp i annat projekt.

Vetlanda kommun – Vildsvinsprojekt

Vetlanda kommun hade som mål att servera 2 500 kg vildsvinskött under 2021, resultatet blev 1 635 kg, vilket är en hög siffra med tanke på att det är svårt att få tag på råvaran. Under år 2022 köpte man in 920 kg vildsvinskött som är serverat. Uppnådda resultat som beskrivs i slutrapporten:

- Det är inga problem att servera vildsvinskött till barn, elever och äldre. De är nöjda och tycker det är gott kött.
- Kökspersonal har fått många tips och idéer för att tillaga vildsvinsköttet på ett bra sätt och är mycket nöjd med inspiration och den utbildning som genomfördes av Hushållningssällskapet.
- Barn, elever och äldre tycker det var trevligt att i informationsmaterialet kunna läsa lite fakta med mera om vildsvin samt att det har skapats en maskot som man kan ha med sig i framtiden.

STUA-Stolt mat i Sörmland - Skogsgris på den sörmländska offentliga tallriken

Projektet har genomfört en workshop-serie på fem tillfällen med olika teman; identifiera möjligheter och hinder med ökad servering av vildsvinskött i offentlig sektor, kartlägga flödet från jakt till servering, upphandlingsförfarande, sammanföra kommuner med vilthanteringsanläggningar, utbilda kockar från offentlig sektor och det sista temat utgick från att ta fram upphandlingsunderlag, beställningsrutiner och metoder för kommuner att nyttja i framtiden vid beställning av vildsvinskött.

Workshop-serien har, förutom kunskapsförmedling, bland annat resulterat i nätverk och ett flertal etablerade samarbeten mellan vilthanteringsanläggningar och kommuner i Sörmland. Metoden för utveckling av vildsvinsprodukter som passar offentlig verksamhet har beskrivits och kan tas vidare till andra kommuner i länet samt nationellt.

Lewander & Co - Ändra attityder och driva efterfrågan på svenskt vildsvinskött

Projektet har bland annat arbetat med att åstadkomma en långsiktig attitydförändring till vildsvinskött bland media, konsumenter och butikspersonal. I sin slutrapport beskrivs alla de kanaler som har använts, olika publiceringar, utmärkelser som projektägaren erhållit för sitt arbete med svenskt vildsvinskött samt en lång rad givande samarbeten som har tillämpats i projektet. Lewander & Co har genom Jordbruksverkets projektägarträffar även knutit värdefulla kontakter med övriga projektägare från vildsvinspaketets utlysningar och därmed kunnat samarbeta kring kommunikationsinsatser av olika slag.

Ett axplock av uppnådda resultat:

- En större andel av kockar på restauranger och i storkök serverar vildsvinskött vid fler tillfällen.
- Det har utvecklats flera nya produkter med vildsvinskött, till exempel burgare, fast food-produkter m.m.
- Kostchefernas kunskap om vildsvinskött har ökat liksom viljan att upphandla det.
- Höjd kunskap hos den sekundära målgruppen¹⁶ om att vildsvinskött är gott, säkert, klimatsmart och hållbart.
- Fler livsmedelsbutiker erbjuder konsumenterna vildsvinskött i någon form (styckdetaljer, charkuterier, färs mm) i sitt sortiment.
- Ökad kunskap hos den primära målgruppen¹⁷ om att vildsvinskött är gott, säkert, klimatsmart och hållbart.
- En majoritet regioner/län använder sig av projektets kommunikationsmodell/webbplattform för att öka konsumenternas och den offentliga sektorns intresse för vildsvinskött.
- Facebook/Instagram (kopplade till webbplatsen) har trogna följare. Webbsidan har sedan lanseringen en ökande mängd besökare (konsumenter, kockar, kostansvariga och journalister).

Projektet har också genomfört en attitydundersökning i januari 2021 och ytterligare en i augusti 2022. Båda attitydundersökningarna har gjorts i tider av stora omvälvningar, först Corona-pandemin och därefter kriget i Ukraina. Vildsvinskött anses dock fortfarande, jämfört med kyckling, nöt och fläsk, vara det köttslag som är mest spännande, klimatsmart och hållbart/resurseffektivt. Den största barriären för konsumenter att välja vildsvinskött är att det är svårt att hitta i butik.

Lewander & Co har under 2022 även genomfört en sammanställning av samtliga projekt från de två första utlysningarna i vildsvinspaketet år 2020 och 2021 i en separat rapport. Där beskrivs samtliga projekts aktiviteter och hur man samarbetar med andra projektägare. Här finns även reflektioner över hur värdefullt man ser på Jordbruksverkets samordnande roll för vildsvinspaketets projektägare.

Övriga slutredovisade projekt är:

- Agro Öst - Mer vildsvinskött i Örebroregionen
- Vreta Kluster - Vildsvin - en resurs
- Länsstyrelsen i Örebro län - Konsumentens väg till vildsvin

---

¹⁶ Sekundär målgrupp: Grossister, upphandlare, media/opinionsbildare, branschen, charkuteri- och andra företag, vilthanteringsanläggningar.

¹⁷ Primär målgrupp: Konsumenter, butikspersonal, kostansvariga i offentlig/privat sektor, kockar på restaurang och inom offentlig sektor.

Dessa tre projekt har slutredovisats sent under 2022 och rapporterna utvärderas för närvarande.

6.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget för vildsvinspaketet bidrar till uppfyllelsen av strategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. Vidare syftar uppdraget till insatser främst inom det strategiska området Konsument och marknad, vilket har som mål att konsumenter ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val.

Satsningar på marknadsföring, informationsspridning samt stärkt kommunikation och samarbete mellan berörda parter ska genomföras, liksom kunskaphöjande åtgärder med fokus på förädling, exempelvis mathantverk. Insatserna kan rikta sig mot hela den potentiella marknaden och inkludera måltidsupplevelser i hemmet, på restaurang och i den offentliga sektorn.

Det vi ser genom de projektresultat som del- och slutredovisats under 2022, så har intresset för vildsvinskött ökat sedan vildsvinspaketet lanserades, främst inom offentlig sektor. Genom kommunikationsinsatser har information spridits och samarbeten av olika slag har skapats i hela vildsvinskedjan. Detta beskrivs delvis i kapitel 6.2 ovan men även i Lewander & Co:s sammanställning över samtliga beviljade projekt.

För att skapa en mer långsiktig varaktighet och uppföljning av tidigare attitydundersökningar, kommer ett av de projekt som beviljats pengar från 2022 års utlysning göra en uppföljande attitydmätning av konsumenter våren 2025. Det ger oss möjlighet att bedöma vilka insatser som kan behövas i framtiden.

De projektägarträffar som har genomförts i Jordbruksverkets regi, där möjlighet ges till att utbyta erfarenheter och skapa nätverk och samarbete, har bidragit till att bygga upp förtroendet för vildsvinskött hos slutkonsument.

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Konsument och marknad	Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

6.5 Slutsatser

Det är viktigt att inte släppa taget om det arbete som har genomförts hittills, varför Jordbruksverket välkomnar det kommunikationsuppdrag som Livsmedelsverket

tillsammans med Jordbruksverket, Länsstyrelsen Kronoberg och Statens veterinärmedicinska anstalt kommer att arbeta med fram till 2025. Där skapas möjlighet att kommunicera kring projekten, erfarenhetsträffar och liknande.

Viktigt är också att upprätthålla och anpassa de insatser som det finns behov av för att nå slutmålet. Tillgång och efterfrågan på vildsvinskött är en färskvara som förändras över tid, där en anpassning till en nivå i balans bör eftersträvas. Genom samarbete myndigheter emellan, underlättas arbetet.

6.6 Fortsatt arbete

Utöver de kommunikationsinsatser som kommer att genomföras av ett flertal myndigheter inom Livsmedelsverkets kommunikationsuppdrag, skulle fortsatt möjlighet till att ge stöd till vildsvinskedjans olika aktörer förbättra potentialen för att nå livsmedelsstrategins övergripande mål.

Jordbruksverkets uppdrag löper till och med år 2025, då åtgärden ”Utvärdering av åtgärdernas effekt” ska genomföras. Då de sista pengarna för utlysningar delades ut under 2022, finns det inga pengar kvar till Jordbruksverkets administration av pågående projekt, arrangerande av projektägarträffar eller till deltagande vid möten med övriga myndigheter och Regeringskansliet. Det finns heller inga medel till att utlysa uppföljande projekt, som behovsanpassats efter de resultat man ser idag. För att kunna upprätthålla nuvarande nivå med inslag av utveckling behövs en för ändamålet avsedd budget. Det behövs fler insatser till att bygga upp såväl kompetens som samarbeten i tidiga led i vildsvinskedjan, för att tillgodose marknaden med efterfrågade volymer av vildsvinskött. Dessa insatser bör då riktas specifikt till de områden där vildsvinsstammen är för stor och i obalans.

7 Vildsvinspaketet - Vidareutveckling av smittsäkrad besättning gris

7.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Jordbruksverkets har uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin 2020-2025 (se regeringsbeslut N2020/01012/DL).

En av åtgärderna handlar om att ge medel till Gård och djurhälsan (G&D) för att de ska utveckla kontrollprogrammet Smittsäkrad Besättning Gris. Mer specifikt handlar åtgärden om biosäkerhet för att minska risken för direkta och indirekta kontakter mellan tamgrisar och vildsvin. Målsättningen är att i programmet utarbeta en ny status som är specifikt inriktad på biosäkerhetsåtgärder som skydd mot vildsvinskontakter. Statusen är tänkt att kunna fungera som en garant för god biosäkerhet på gård som möjliggör in- och uttransport av levande djur för tamgrisbesättningar som hamnar i ett spärrat område i händelse av att Sverige drabbas av afrikansk svinpest hos vildsvin.

- Gård & Djurhälsans utvecklingsarbete med en ASF¹⁸-status i SSB gris

År 2020 genomfördes uppstartsarbete i samråd med Jordbruksverket och SVA. Omfattning, behov och förutsättningar för IT-utveckling utreddes. Programansvarig deltog också i ”Grisnäringens arbetsgrupp för ASF”, sammankallad av Jordbruksverket.

År 2021–2023 att i enlighet med de linjer som dragits upp under 2020 arbeta med kunskapsinhämtning och sammanställning kring förutsättningarna för att upprätta en ASF-status. Kunskapsinhämtningen och sammanställningen avser såväl juridiska förutsättningar (djurhälsoförordningen inklusive delegerade akter) som vetenskaplig och erfarenhetsmässig kunskap kring relevanta biosäkerhetsåtgärder och förutsättningarna för att praktiskt implementera åtgärder på gård samt kostnader för detta. Löpande IT-utveckling och marknadsföring för att kunna driftsätta programdelen i slutet av denna period genomförs också.

År 2024–2025 ansluta besättningar, öka antalet anslutningar samt utvärdera, och anpassa och förvalta programmet för en stabil drift med hög anslutning.

- Kunskapsinhämtning ASF
- Anpassning av webbsystemet
- Arbetsgruppsmöten
- Informationsspridning

---

¹⁸ Smittsäkrad besättning.

7.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Grisproducenter	Information vid Sveriges Grisföretagares årsstämma. Information vid digitalt lunchseminarium arrangerat av LRF Kött. Vidareutveckling av webbsystemet för Smittsäkrad Besättning Gris har påbörjats. Kunskapsinhämtning och nätverkande genom deltagande i internationella konferenser.
Veterinärer som arbetar i Smittsäkrad Besättning Gris	Information i samband med kalibrering för veterinärer som arbetar i programmet. Vidareutveckling av webbsystemet för Smittsäkrad Besättning Gris har påbörjats. Kunskapsinhämtning och nätverkande genom deltagande i internationella konferenser.
Hälsokontrollorganisationer och myndigheter	Arbetsgruppsmöten. Kunskapsinhämtning och nätverkande genom deltagande i internationella konferenser.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

- Utvecklingsarbete ASF-status och anpassning av webbsystemet**
 Arbetet löper på enligt den tidsplan som upprättades vid projektets start. Under det gångna året har arbetsgruppen arbetat med att gå igenom befintliga kontrollpunkter i Smittsäkrad Besättning Gris och därefter komma med förslag på nya kontrollpunkter där det finns behov av komplettering för att uppfylla kraven i kommissionens genomförandeförordning om ASF. En vidareutveckling av webbsystemet för Smittsäkrad Besättning Gris har påbörjats. De nya kontrollpunkterna är införda i en testversion av webbsystemet och de hjälpmedel som finns i programmet för veterinärens bedömning av besättningen ska nu anpassas till en ny status.
- Kunskapsinhämtning ASF**
 Kunskapsinhämtningen sker i nära samarbete med SVA. Programansvarig deltar i relevanta webinarier och på konferenser.
- Informationsspridning**
 I samband med Sveriges Grisföretagares årsstämma i maj informerade Gård och djurhälsan om arbetet med utveckling av en ny programstatus. Vid lunchseminarium arrangerat av LRF Kött hölls en föreläsning som handlade om hur grisproducenter i praktiken kan minska riskerna för både direkta och

indirekta kontakter mellan tamgrisar och vildsvin. Föreläsningen tog avstamp i de krav som kommer att ställas i Bilaga III -Skärpta biosäkerhetsåtgärder för anläggningar för hållna svin i restriktionszonerna I, II och III i kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/60519 Vid kalibrering för veterinärer som arbetar i programmet gavs dels information om konsekvenserna av Bilaga II och dels hölls ett föredrag av veterinären och grisproducenten Adrian Balaban från Rumänien om hans erfarenheter om ASF. Föreläsningen spelades in och går att ta del av genom följande länk: <https://www.lrf.se/om-lrf/organisation/branschavdelningar/lrf-kott/aktuellt-fran-lrf-kott/lunchmoten/>.

7.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

- Arbetsgruppen med representanter för veterinärer, myndigheter och grisproducenter har ett gott samarbete och har under 2022 arbetat målinriktat mot att identifiera vilka kontrollpunkter som ska ingå i en ny status.
- Utvecklingen av ASF i Europa och olika länders erfarenhet av effektiva biosäkerhetsåtgärder omvärldsbevakas löpande inom projektet. Med avstamp i EU:s förordning har erfarenheter sedan sammanställts och kommunicerats genom föreläsningar kring hur man i praktiken kan minska riskerna för både direkta, men främst indirekta kontakter mellan tamgrisar och vildsvin.
- Ett intresse för frågan finns hos både grisproducenter och hos veterinärerna i fält. Vid kalibreringen deltog en stor andel av de veterinärer som är verksamma i programmet, trots att det enbart är obligatoriskt att delta vart tredje år.

Beskrivning av uppnådda resultat

- Utvecklingsarbete ASF-status och anpassning av webbsystemet följer tidsplanen. I arbetet med att utveckla programmet deltar representanter från Jordbruksverket, SVA och programmets styrgrupp, med representanter från Sveriges Grisföretagare, Gård & Djurhälsan, Lundens Djurhälsovård och Distriktsveterinärerna. Under 2022 har det hållits elva möten.
- Kunskapsinhämtning ASF. Kunskapsinhämtningen sker i nära samarbete med SVA. Programansvarig deltar i relevanta webinarier och konferenser. I samband med den europeiska grisveterinärkonferensen ESPHM knöts kontakt med veterinären Adrian Balaban som senare bjöds in att föreläsa vid den veterinära kalibreringen.
- Informationsspridning. Under året har fokus legat på att informera programmets veterinärer om den kommande nya statusen. Vid den veterinära kalibreringen deltog 22 utav de 38 veterinärer som är godkända att utföra

---

¹⁹ Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/605 av den 7 april 2021 om särskilda åtgärder för bekämpning av afrikansk svinpest.

kontrollbesök i besättningar anslutna till programmet. Föredraget spelades in för att de veterinärer som inte hade möjlighet att delta också ska kunna få del av informationen. En annan målsättning har varit att nå ut till Sveriges grisproducenter för att informera om arbetet med en ny programstatus och vad den innebär. Det lunchseminarium som arrangerades av LRF Kött spelades in och har varit möjligt att se även i efterhand vilket möjliggör en större spridning av informationen.

7.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	Genom att nyttja och bygga ut ett väletablerat kontrollprogram istället för att sjösätta ytterligare ett program förenklar och effektiviserar vi för både grisproducenter, veterinärer och myndigheter. Ett förebyggande smittskyddsarbete bidrar till friskare djur och därmed en mer lönsam djurhållning.
Konsument och marknad	Regeringsuppdragets syfte är att konsumenter ska ha ett högt förtroende för vildsvinskött och kunna göra medvetna och hållbara val. Genom att höja biosäkerheten i de svenska grisbesättningarna och öka medvetenheten kring smittsamma sjukdomar hos svenska grisproducenter minskar vi också risken för att en smitta hos vildsvin ska drabba tamgrisproduktionen. Arbetet kommer, i händelse av att afrikansk svinpest konstateras i Sverige, kunna bidra till att säkra inhemsk livsmedelsproduktion.
Kunskap och innovation	Enskilda djurhållarna ska kunna förbereda sig och blir tryggare så deras företagsrisk minskar, vilket också leder till en stabilare livsmedelsproduktion på det nationella planet.

7.5 Slutsatser

Arbetet följer tidsplanen, men med vissa fördröjningar på enskilda områden. Tolkningen av förordningen och att omsätta lagstiftningen till meningsfulla kontrollpunkter tar tid. Under det gångna året har arbetsgruppen kommit en bra bit på väg, men mycket arbete kvarstår.

Utformningen av våra svenska grisgårdar bjuder också på utmaningar men där har vi tillsammans i arbetsgruppen lyckats identifiera en del kritiska punkter. Dessa har sedan Jordbruksverkets representant kunnat presentera på kommissionens arbetsmöten och vi har på sätt kunnat bidra till att få en bättre utformning av lagstiftningen. Ett exempel är de förflytningsförbud av grisar på 30 dagar som gällt efter insättning av grisar från restriktionszon typ II och typ III. Dessa restriktioner skulle kunna få stor påverkan på grisenäringen. Bedömningen är att restriktionszon typ II kommer att bli betydligt större och därmed påverka fler besättningar än en restriktionszon typ III skulle göra. Dessa krav kommer nu att

ändras i den kommande versionen av förordningen och innebära lättnader för de besättningar som uppfyller biosäkerhetskraven.

7.6 Fortsatt arbete

- Utvecklingsarbete avseende ASF-status genom fortsatta arbetsgruppsmöten och vidare anpassning av webbsystemet. Så snart en ny version av genomförandeförordningen är antagen av kommissionen fortsätter arbetet med en ändringsansökan av programmets plan och riktlinjer för att kunna sjösätta den nya statusen.
- Kunskapsinhämtning ASF kommer att ske genom deltagande på internationella konferenser och i samarbete med SVA.
- Informationsspridning kommer att ske genom en artikelserie i tidningen Grisföretagaren, deltagande vid konferenser för grisproducenter och veterinärer.

8 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror

Jordbruksverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (se regeringsbesluten N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror och ta tillvara på möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

8.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Exempel på åtgärder är att

- utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export
- arbeta i nära samverkan med branschens aktörer
- matcha livsmedelsindustrins förmåga att exportera och omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror
- ta tillvara på möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet (exempelvis genom att bevaka svenska intressen och framföra svenska ståndpunkter inom rådsarbetsgruppen Potsdam samt rådsarbetsgruppen Roosendaal).
- leverera årlig rapport

8.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> • Exportörer, branscher, företag • Andra berörda aktörer i livsmedelskedjan • Tredjeländer/ exportmarknader • Livsmedelverket • Kommerskollegium • Regeringskansliet • Tillväxtverket • Rådet och EU-kommissionen 	<ul style="list-style-type: none"> • Besvara frågeformulär med syfte att öppna nya exportmarknader för livsmedel och jordbruksvaror • Besvarande av frågeformulär med syfte att öppna marknader som stängts till följd av sjukdomsutbrott/ upprätta regionalisering • Kommunikation med exportörer, branscher, myndigheter, tredjeländer och ambassader, • Deltagande och bevakning av svenska intressen i rådsarbetsgrupperna Potsdam* och Roosendaal**

* Potsdamgruppen är en rådsarbetsgrupp under rådets arbetsgrupp för veterinära experter. Gruppen bistår KOM när det gäller förhandlingar rörande handel med djur och djurprodukter mellan EU och tredjeland.

** Roosendaalgruppen är en rådsarbetsgrupp under rådets arbetsgrupp för växtskyddsfrågor. Gruppen bistår KOM när det gäller förhandlingar rörande handel med växter och växtprodukter mellan EU och tredjeland.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Besvara frågeformulär med syfte att öppna nya exportmarknader för livsmedel och jordbruksvaror samt öppna marknader som stängts till följd av sjukdomsutbrott/upprätta regionalisering.

År 2022 var ett speciellt år med krig i Europa, Covidpandemi och ”post brexiteffekter”. Utbrott av Newcastlejuka i Sverige har inneburit insatser för att vårda och underhålla befintlig export. Under 2022 har Jordbruksverket arbetat intensivt för att få acceptans för regionalisering vid export till Sydkorea i fall av framtida eventuella utbrott av fågelinfluensa (HPAI) eller afrikansk svinpest (ASF) i Sverige. Syftet med regionalisering är att bibehålla export från sjukdomsfria områden till tredjelandsmarknader även vid fall av HPAI eller ASF i exporterande land. Processen godkändes för svensk del av Sydkorea i slutet av 2022.

Jordbruksverket har under 2022 arbetat med:

- Marknadstillträde för jordbruksvaror till Nya Zeeland och USA.
- Sällskapsdjursfoderexport.
- Uppföljande frågor Vietnam livsmedel (gris och ägg).
- Frågor från Japan (Bovine Spongiform Encephalopathy) BSE livsmedel (nötkött).
- Frågeformulär från Sydkorea rörande nötkött.
- Regionalisering Sydkorea gällande ASF och HPAI.
- Frågor från Saudiarabien livsmedel.
- Intygförhandling Sydkorea produkter från gris och fjäderfä (regionaliseringsrelaterat).
- Underlag rörande fiskprodukterexport till Israel.
- Friförklaringsfrågeformulär Hongkong.
- Självdeklaration rörande sjukdomsfrihet från fågelinfluensa (HPAI) till världsorganisationen för djurhälsa (WOAH)/ ”Self declaration of disease freedom”.

Kommunikation intern och externt:

- med officiella veterinärer.
- med svenska exportörer och branscher.

- med andra myndigheter (ex. Livsmedelsverket, Kommerskollegium, Tillväxtverket).
- Näringsdepartementet (Regeringskansliet).
- Business Sweden.
- med myndigheter i tredjeländer (exportmarknader).
- med ambassader (svenska och tredjeländer), svenska lantbruksråd, importörer i tredjeländer, andra EU-medlemsstater, EU-kommissionen m.fl.

Jordbruksverkets exportteam har många kontaktytor både inom och utanför myndigheten. Kommunikation och samverkan sker löpande med branschens aktörer.

Jordbruksverket har vidare ett tätt samarbete med Livsmedelsverket i arbetet som rör livsmedel och vi har också närasamverkan med Landsbygds- och infrastrukturdepartementet.

Både i samband med öppnande av nya marknader samt upprätthållande av befintliga marknader har Jordbruksverket kontakt med veterinärmyndigheter i tredjeländer. Det kan röra allt från formuleringar i exportintyg till olika typer av problem med exporten som behöver lösas. Också vid sjukdomsutbrott är dessa kontakter viktiga. Kommunikationen går antingen direkt myndigheter emellan eller via svenska ambassader.

Jordbruksverket har regelbunden kontakt med Sveriges lantbruksråd i Kina och informationsutbyte sker vad gäller svenska och europeiska exportärenden.

Jordbruksverket utnyttjar inte sällan kontakter som skapats i andra medlemsländer inom EU i syftet att bygga goda relationer och kontinuerligt utveckla det svenska expertarbetet.

Jordbruksverket har nationella delegater i rådsarbetsgrupperna Potsdam och Roosendaal vilket bidrar till goda kontakter på export och handelsområdet inom EU. Under 2022 har Jordbruksverket arbetat intensivt och tagit tillvara på de möjligheter som kommer av EU-medlemskapet. Tillsammans med EU-kommissionen, andra EU-medlemsländer och svenska branscher har Jordbruksverket med stöd från Livsmedelsverket arbetat hårt för att få acceptans för EU:s regionaliseringsprinciper både vad gäller fjäderfä och gris.

Av länken nedan framgår resultatet av det arbete som skett på hög nivå mellan Europeiska kommissionen och Republiken Korea (Sydkorea) med underlag från bland annat svenska myndigheter. Tack vare det intensiva arbetet kan EU-länder nu lättare exportera fläsk och fjäderfäprodukter till Sydkorea då beslut tagits att ta bort det långvariga handelshinder som påverkat EU:s export av griskött och fjäderfäprodukter. Sydkorea erkänner nu EU:s stränga regionaliseringsåtgärder för att kontrollera utbrott av ASF och HPAI.

[Commission helps resume trade in European pork and poultry to the Republic of Korea | EEAS Website \(europa.eu\)](#)

8.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Jordbruksverket utvecklar löpande arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (för lista se genomförda aktiviteter ovan). Under 2022 har exportarbetet påverkats av kriget i Ukraina, Covidpandemi och ”post brexiteffekter”. Jordbruksverket har under 2022 kunnat färdigställa fler frågeformulär än tidigare år.

Beskrivning av uppnådda resultat

Efterdyningar av det omfattande fågelinfluensautbrottet 2021 påverkade marknadstillträdesarbetet negativt under det året. Utbrottet har även påverkat exportarbetet under 2022 men inte i samma omfattning som i många andra europeiska länder som även 2022 drabbats av flera nya omfattande fågelinfluensautbrott. Dessutom ser många länder i EU fortsatt spridning av afrikansk svinpest som också slår hårt mot exporten.

Exportarbete kräver att förtroende byggs upp i de mottagarländer Sverige önskar exportera till. Det är svårare att öppna och upprätthålla befintliga marknader när sjukdomsutbrott som påverkar exporten drabbar landet. Förtroendet baseras bland annat på saker som sjukdomsfrihet från olika sjukdomar, tillit till övervakningen av olika sjukdomar, bekämpning och bekämpningsstrategier som tillämpas vid sjukdomsutbrott och förebyggande biosäkerhetsarbete. Att bygga detta förtroende kräver både personliga kontakter och relationer. Frågor som berör bland annat dessa områden finns med i frågeformulären som Jordbruksverket och Livsmedelsverket besvarar.

År 2022 har varit ett relativt bra år för Sveriges del så till vida att vi endast drabbats av ett mer omfattande sjukdomsutbrott på fjäderfä (Newcastle disease) som haft negativ inverkan på exporten. Då myndigheterna har flera olika exportärenden att arbeta med parallellt har myndigheterna möjlighet att efter samråd med berörda branscher pausa vissa ärenden och arbeta mer intensivt med andra.

2022 kan ses som ett framgångsrikt år då regionaliseringsarbetet gentemot Sydkorea är i hamn och de överenskomna intygen är färdigförhandlade. Regionaliseringsarbetet har krävt mycket arbete för Jordbruksverket, med stöd av Livsmedelsverket, med flera uppföljande frågeformulär och korta deadlines. Samarbetet med EU-kommissionens personal har varit mycket gott och Jordbruksverket är tacksamma över möjligheten att få vara ett av de utvalda

länderna att vara med i processen. Resultatet av detta arbete ligger i framtiden då det är ett arbete som syftar till att Sverige ska kunna bibehålla befintlig export från områden i landet som är fria från HPAI och ASF även om utbrott sker i någon annan del av landet. Tidigare har Sydkorea implementerat landsomfattande exportstopp från Sverige.

Jordbruksverket har också, primärt under andra halvåret 2022 arbetat intensivt med förberedelser inför det svenska ordförandeskapet i EU under våren 2023.

8.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Exportarbetet bidrar till målet för det strategiska området konsument och marknad som syftar till att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. Exempelvis är öppnande av nya marknader och upprätthållande av befintliga marknader avgörande förutsättningar för export. Stor del av arbetet bygger på att bygga förtroende gentemot tredjeland för Sveriges djurhållning, sjukdomsstatus, sjukdomsfrihet, övervaknings- och kontrollprogram mm. Det förtroendeskapande arbetet kräver kontinuerligt och långsiktiga insatser. God samverkan och samordning mellan flera olika aktörer är avgörande för detta arbete.

8.5 Slutsatser

Då livsmedelsstrategin sträcker sig till 2030 är det nödvändigt att det svenska exportarbetet ständigt utvecklas och förbättras för att möta omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror.

8.6 Fortsatt arbete

Jordbruksverket ser ett behov av att stärka de främjande insatserna inom exportområdet.

Jordbruksverket har tittat närmare på och försökt dra lärdomar från andra exportländer arbete och det vore värdefullt att kunna ge de svenska livsmedlen och jordbruksvarorna bättre möjlighet att konkurrera på den globala exportmarknaden.

Om svenska producenter ska kunna konkurrera på en marknad där priserna generellt är lägre än i Sverige på grund av andra produktionskrav måste fördelarna med svenska produkter, och då särskilt nyttan av de svenska mervärdena bland annat ansvarsfull antibiotikaanvändning, bli tydliga för utländska konsumenter. Mycket lite arbete har hittills gjorts mot riktade exportmarknader med syftet att profilera de svenska mervärdena.

Jordbruksverket tror det är nödvändigt att i första hand rikta exporten av animaliska livsmedel och jordbruksvaror mot länder som efterfrågar produkter producerade med hållbarhetsattribut så som ansvarsfull antibiotikaanvändning och som är villiga att betala extra för dessa. Jordbruksverket önskar få möjligheten att närmare undersöka vilka marknader som Jordbruksverket föreslår ett samarbete med Business Sweden och eventuellt berörda svenska ambassader samt berörda näringar i delar av arbetet.

Befintligt material som tidigare tagits fram av Jordbruksverket har använts vid studiebesök från tredjeländer, lämnats över vid inspektionsbesök från tredjeländer. Sverige önskar exportera till (vid t.ex. lands- och anläggningsgodkännande), delats ut vid Grüne Woche samt av personal på svenska ambassader. Innehållet i dessa material är daterat vilket innebär att information och fakta behöver uppdateras och vara i linje med övrigt arbete som bedrivs relaterat till hållbarhet och antibiotikaresistens. Att hålla en gemensam tydlig linje vad gäller kommunikation kring hållbarhetsattribut kan vara särdeles relevant om Sverige vill positionera sig på detta område i internationella fora, inte minst i AMR- (antimikrobiell resistens) sammanhang. Genom att svenska produkter med dessa hållbarhetsattribut når marknader där konsumenter är beredda att betala för mervärdena kan lönsamheten i svensk primärproduktion ges bättre förutsättningar att öka. Producenter i utlandet kan potentiellt förlora marknadsandelar till svenska producenter (även danska och finska som redan ser lönsamhet vid profilering av hållbarhetsattribut som mervärde). Detta kan i sin tur ge incitament för lantbrukare i länder utanför EU att ändra sina produktionsmetoder för att möta efterfrågan på ansvarsfullt producerade produkter.

Detta skulle med andra ord kunna vara en åtgärd som indirekt skulle kunna bidra till minskad antibiotikaanvändningen i djurhållningen globalt.

Jordbruksverket har i budgetunderlaget 2024–2026 äskat ytterligare fem miljoner kronor per år för att förstärka exportarbetet. Jordbruksverket bedömer att det främjande insatserna som föreslås initialt bör kunna genomföras inom ramen för denna förstärkta budget och önskar en ändring av regeringsuppdraget enligt följande (tillägg i kursivt):

Jordbruksverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror och ta tillvara på möjligheterna som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

Insatser som syftar till att stärka konkurrenskraften för svenska livsmedel och jordbruksvaror vid export genom att främja svenska mervärden och god djurhållning bör ske löpande i samstämmighet med ordinarie exportarbete.

9 Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land

Jordbruksverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (se regeringsbeslut N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM).

9.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Exempel på åtgärder är att:

- Planera och delta i inspektioner av svenska anläggningar.

9.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Exportörer i Sverige som önskar exportera till tredjeland	<ul style="list-style-type: none"> • Arbete som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredjeland
Mottagarland för svensk export (tredjeland)	
Andra berörda aktörer i livsmedelskedjan	

Beskrivning av genomförda aktiviteter

Syftet med uppdraget är att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land samt tillse att befintligt godkända anläggningar bibehåller sina godkännande.

Representanter från Sydkorea var på besök i Sverige den 1–8 december 2022. Syftet med besöket var att utvärdera de svenska livsmedelsanläggningar som exporterar gris- och fjäderfäkött till Sydkorea samt utföra en inspektion av det svenska kontrollsystemet.

9.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

Uppnådda resultat hos målgrupperna:

- Ökad möjlighet att få nya svenska anläggningar godkända för export till tredjeland samt tillse att befintligt godkända anläggningar bibehåller sina godkännande.
- Ökad kunskap i tredjeland om det svenska livsmedelssystemet och kontrollsystemet som kan bidra till att öka svenska företags konkurrenskraft på exportmarknaden.
- Ökat intresse för det svenska livsmedelssystemet och vår produktion kan leda till ökat intresse och efterfrågan vad gäller svenska livsmedel och jordbruksvaror. Detta kan vara till gagn även för andra producenter i Sverige att komma igång med export i framtiden. Detta kan i sin tur bidra till att öka lönsamheten på lång sikt och stärka konkurrenskraften för svenska livsmedel och jordbruksvaror på exportmarknaden (till länder utanför EU).
- En bieffekt av att sprida kunskap om det svenska produktionssystemet och tillse att exporten av svenska (och andra länders hållbart producerade) livsmedel och jordbruksvaror ökar och tar marknadsandelar i tredjeland skulle kunna vara att incitament skapas för primärproducenter i tredjeland att ställa om till en mer hållbar produktion.

Beskrivning av uppnådda resultat

På den sydkoreanska inspektionens öppningsmöte presenterade Jordbruksverkets representanter information om Jordbruksverkets organisation, och besvarade frågor från de sydkoreanska inspektörerna. Den sydkoreanska delegationen var särskilt intresserad av att veta mer om hur Sverige arbetar med sjukdomsförebyggande och –bekämpning, och hur spårbarheten säkerställs. Jordbruksverkets representanter presenterade även statistik och regelverk för import-och export av djur. Jordbruksverkets experter höll presentationer om identifierings- och registreringssystemen, djurhälsa och smittbekämpning. Bra och professionell presentation av våra system i Sverige är viktigt och skapar förtroende för den svenska produktionsmodellen hos tredjelandsinspektörer.

De sydkoreanska inspektörerna från Animal and Plant Quarantine Agency (APQA) fascinerades över till vilken grad det svenska systemet bygger på frivillighet och förtroende. I slutet av varje besök på anläggningarna sammanfattade inspektörerna sina iakttagelser och anmärkningar.

Vid avslutningsmötet uppgav inspektörerna att trots vissa anmärkningar var det allmänna intrycket efter inspektionen gott.

Yttre omständigheter påverkar möjligheten att ta emot inspektioner

Jordbruksverket hade två inspektioner inplanerade för jordbruksvaror under 2022. På grund av Rysslands invasion av Ukraina behövde dessa inspektioner ställas in.

Det är tydligt att möjligheten att ta emot inspektioner är beroende av yttre omständigheter (till exempel pandemin som tog fart i Europa i början av 2020 och kriget i Europa som startade i början av 2022).

Videoinspektioner som alternativ till fysiska inspektioner kom till en viss grad igång under covidpandemin men de fysiska inspektionerna har börjat komma igång igen. Olika delar av inspektioner lämpar sig bättre/ sämre för virtuella inspektioner. Jordbruksverket följer utvecklingen vad gäller inspektionsmetoder.

9.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Exporten ryms inom målet för det strategiska området konsument och marknad som syftar till att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. Fler godkända svenska anläggningar för export förbättrar förutsättningarna för en ökad export och därmed en ökad lönsamhet i den svenska livsmedelsproduktionen.

9.5 Slutsatser

Då livsmedelsstrategin sträcker sig till 2030 är det nödvändigt att Sveriges arbete som syftar till att öppna nya exportmarknader och möjliggöra för fler anläggningar att exportera fortlöper.

En erfarenhet som Jordbruksverket tog med sig från det sydkoreanska inspektionsbesöket är att det är viktigt att välja ut den viktigaste informationen som efterfrågas och paketera den på ett för de besökande inspektörerna professionellt och lättförståeligt sätt. En annan erfarenhet är att inspektionsbesök med fördel förläggs till varmare delar av året då många länders inspektörer upplever de svenska vädret besvärande under vinterhalvåret.

Om mer främjande arbete läggs inom uppdraget att utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror underlättar detta även vid inspektioner och studiebesök från tredjeländ. Detta skulle ge Jordbruksverket stärkta möjligheter att bättre presentera den ”svenska modellen”, vilket i sin tur kan bidra till att stärka konkurrenskraften och bidra till att förbättra möjligheterna för ökad svensk export.

9.6 Fortsatt arbete

Jordbruksverket och Livsmedelsverket vill främja inspektioner från tredjeland som syftar till att få nya svenska anläggningar godkända för export till tredjeland samt tillse att befintligt godkända anläggningar bibehåller sina godkännanden.

Inspektionsfrekvensen går dock inte att styra av svenska myndigheter. Jordbruksverket bör därför ta tillvara på andra möjligheter som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

Ibland kommer studiebesök från tredjeland till Europeiska unionen. Ett inkommande besök är planerat från Vietnam (studiebesöket finansieras av EU-kommissionen). Sverige har anmält intresse för att ta emot den inkommande delegation från Vietnam under 2023. Jordbruksverket ser positivt på möjligheter att också visa upp Sverige och de svenska produktionsmetoderna under förhållande som inte är en strikt inspektion.

Besöket kan förhoppningsvis indirekt stärka svenska intressen genom att visa upp den ”svenska modellen” och våra svenska mervärden. Hur livsmedelsproduktionen fungerar, redogöra för hur Sverige arbetar med sjukdomsförebyggande och – bekämpning, och hur spårbarheten säkerställs med mera.

Jordbruksverket anser även att arbetet med marknadstillträden och underhåll av befintliga marknader idag inte borde utgöra en särskild avgränsad satsning utan bör ses som en löpande förvaltningsuppgift för myndigheterna. Resurserna för detta skulle därmed med fördel kunna läggas över på myndighetens förvaltningsanslag.

Jordbruksverket föreslår inga övriga ändringar i budget eller skrivningar för detta uppdrag.

10 Regeringsuppdrag att vidta åtgärder för att främja produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel

10.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Av regeringens beslut den 26 april 2018 (se regeringsbeslut N2018/02711/JM) framgår att Jordbruksverket i samråd med berörda myndigheter, företag och organisationer inom hela livsmedelskedjan samt konsument- och miljöorganisationer ska vidta lämpliga åtgärder för att öka svensk produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel. Regeringens inriktningsmål är att 30 procent av jordbruksmarken ska brukas ekologiskt och 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska bestå av ekologiska livsmedel 2030.

Uppdraget utgår från en åtgärdsplan som Jordbruksverket lämnade över till regeringen i februari 2018. Åtgärdsplanen är framtagen i samarbete med branschaktörerna och tar upp behov av stöttning inom primärproduktion, förädlings- och livsmedelsindustri, offentlig konsumtion, marknad och privat konsumtion, kommunikation, forskning och utveckling samt export.

I handlingsplan 1 erhöll uppdraget 12 miljoner kronor för att ta fram en åtgärdsplan och inrätta en samordningsfunktion, samt 50 miljoner kronor för att genomföra åtgärdsplanen 2018–2020. I handlingsplan 3 förnyades uppdraget via 2021 års regleringsbrev till Jordbruksverket, genom att 75 miljoner kronor anslogs för fortsatt främjande 2021–2023. I det senaste uppdraget trycker regeringen på att arbetet ska utvecklas för att i större utsträckning bidra till utbyte av erfarenheter och dialog mellan berörda aktörer som verkar för ökad ekologisk produktion, utreda marknadsutveckling och verka för kunskapsuppbyggnad, kunskapsförmedling, innovation och rådgivning inom området.

Jordbruksverket har som central del i samordningsfunktionen inrättat ett ekosekretariat i vilket tre anställda med olika kompetens jobbar delar av sina tjänster, varav en är projektledaren. Ekosekretariatet hanterar administration av uppdraget och de medel som finns till förfogande, men även uppgifter som omvärldsbevakning, kommunikation och samverkan. Uppdraget har en egen informationssida på Jordbruksverkets webbplats som vi kallar [Så ska eko öka](#).

10.2 Genomförda aktiviteter

Sammanfattning

Under 2022 har Jordbruksverket haft tre utlysningar av medel, varav två i januari och en i september.

Utöver utlysningarna²⁰ har Jordbruksverkets ekosekretariat anordnat två digitala projektägarträffar med god uppslutning från företrädare för pågående ekoprojekt. Syftet med dessa träffar är att informera om status i pågående projekt, främja nätverkande och samarbete mellan projektägarna samt förmedla aktuell information från ekosekretariatet.

Projektledaren för ekouppdraget är utsedd att representera Sverige i EU:s nätverk för ekoambassadörer, varje medlemsland har utsett en sådan ambassadör. Sverige deltog digitalt i ett nätverksmöte i juni samt fysiskt på ett nätverksmöte i Prag i oktober.

Målgrupp	Genomförda aktiviteter
Uppdragets målgrupp är bred, hela värdekedjan från jord till bord ingår i uppdraget. Målgruppen för Jordbruksverkets tilldelning av medel är projektaktörer och målgruppen för projektens aktiviteter varierar från primärproducenter till konsumenter.	<ul style="list-style-type: none"> • Tre utlysningar av projektmedel under 2022. • Två projektägarträffar under 2022.

Beskrivning av genomförda aktiviteter

De tre genomförda utlysningarna 2022 var den åttonde, nionde och tionde i ordningen sedan uppdraget startade 2018:

- Den åttonde utlysningen omfattade 10 miljoner kronor till projekt som handlar om regler, rådgivning, förädling och försäljning samt exportfrämjande. Nio projekt beviljades stöd.
- Den nionde utlysningen omfattade 6 miljoner kronor till FoU-projekt som syftar till att utveckla produktionssystem inom ekologisk djurhållning, växtodling och trädgårdsodling. Elva projekt beviljades stöd.
- Den tionde utlysningen omfattade 4 miljoner kronor till pågående projekt som av olika skäl var i behov av utökad budget. Elva projekt beviljades stöd.

Samtliga projekt som beviljades stöd under 2022 pågår även under 2023 och ska slutredovisas senast den 31 januari 2024. Eftersom vi har ett fyrtiotal projekt igång för tillfället är det inte möjligt att redovisa deras aktiviteter, status och resultat i detta format. Kort information om projekten finns på tidigare nämnd webbsida.

Utöver arbetet med utlysningarna ovan har även två digitala projektägarträffar genomförts, en i juni och en i november med cirka 40 deltagare båda gångerna.

²⁰ <https://jordbruksverket.se/mat-och-drycker/livsmedelsstrategi-for-sverige/sa-ska-eko-oka#h-Genomfordautlysningar>.

10.3 Uppnådda resultat

Sammanfattning

I detta uppdrag strävar vi mot två inriktningsmål. För att nå regeringens mål om 30 procent ekologisk jordbruksmark och en andel ekologiska livsmedel på 60 procent i offentlig sektor 2030 krävs en ökning av den ekologiska jordbruksarealen med en procentenhet per år från nivån på 20 procent 2021, samt en ökning av andelen ekologiska livsmedel i den offentliga konsumtionen med drygt två procentenheter per år från 2021. Sedan 2005 har ökningstakten inledningsvis legat på en nivå som möjliggjort att nå målen 2030. Emellertid har en stagnation, och sedermera även nedgång för andelen ekologiska livsmedel i offentlig sektor, noterats de senaste tre till fyra åren och det innebär att målen inte kommer nås såtillvida utvecklingen inte vänder snart.

Det är inte görbart att redovisa uppnådda resultat i samtliga finansierade projekt. Totalt rör det sig om ett hundratal projekt sedan 2018 varav ett fyrtiotal pågår för tillfället. Vi följer istället den generella marknadsutvecklingen för ekologiska livsmedel, utöver regeringens inriktningsmål handlar det om försäljningssiffror i dagligvaruhandeln, priser och konsumentattityder.

Beskrivning av uppnådda resultat

Den ökningstakt vi tidigare sett på ekomarknaden har avtagit de senaste åren. En generell faktor som påverkar är att det blir svårare och svårare att öka ekoandelarna i alla led när de lågt hängande frukterna är plockade, oavsett hur marknadskrafterna styr. Det gäller inte minst den offentliga konsumtionen där många kommuner och regioner uppvisade kraftiga ökning av andelen ekologiska livsmedel redan innan uppdraget skapades. Offentliga aktörer står idag inför dilemman, exempelvis att välja mellan importerat ekologiskt eller konventionellt svenskt. Prisskillnaden mellan olika märkningar är dessutom stor inom vissa varugrupper samtidigt som ekonomin är kärv. Årets kostnadsökningar landar på 20–25 procent och med stor sannolikhet höjs inte livsmedelsbudgeten tillräckligt mycket utan besparingar måste göras. Viljan och ambitionen att ha en hållbar profil på matinköpen finns emellertid fortfarande hos många offentliga aktörer, som i ökad omfattning infört politiska målsättningar inte bara för ekologiskt utan även för andelen svenskt.

Ur producenternas perspektiv har skillnaden i merbetalning jämfört med konventionellt producerade råvaror minskat, certifieringen är kostsam och administrativt tung och det har under perioder varit svårt att få tag på ekologiska insatsvaror. Allt detta påverkar viljan att fortsätta vara ekologisk producent. Jordbruksverket har under 2022 fått signaler om att ekologiska mjölkföretag väljer att hoppa av vid årsskiftet när det gamla åtagandet avslutas. Anledningen är minskad lönsamhet när priserna på foder och andra insatsvaror ökar samtidigt som merbetalningen minskar – vilket i sin tur beror på överskott när efterfrågan viker. Även inom äggbranschen noteras en nedgång av invägda ekoägg. Här påverkar

förutom överproduktion, minskat merpris och höga kostnader även de nya ekoreglerna som påverkat fjäderfäproducenterna särskilt hårt.

En annan orsak till avmattningen är att konsumenter idag har fler hållbara koncept att välja mellan och ekologiska livsmedel möter konkurrens från bland annat svenskt, närproducerat, vegetariskt och klimatsmart. Utöver sjunkande andelar av de parametrar som omfattas av regeringsmålen har försäljningen av ekologiska livsmedel i dagligvaruhandeln minskat, från en andel på 7,9 procent 2016 till en andel på 6,9 procent 2021 av total försäljning mätt i värde. Mätningar visar också att dagligvaruhandelns kampanjaktivitet för ekologiska livsmedel minskat tydligt de senaste åren.

Politiska faktorer som inverkar på ekomarknaden är stödutformningen i den jordbrukspolitik som träder ikraft 2023 och en ny och i många fall tuffare EU-förordning för ekologisk produktion²¹ som nyligen sjösatts. Samtidigt satsar EU-kommissionen på att främja ekologiskt genom ett ambitiöst arealmål, att andelen ekologisk jordbruksmark ska nå 25 procent 2030, och en handlingsplan för ekologiska livsmedel.

Det är omöjligt att beräkna hur stor effekt ekoupdraget och samordningsfunktionens arbete har haft för att påverka produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel i positiv riktning – alltså att jämföra hur utvecklingen sett ut med respektive utan uppdraget. Det är ständigt flera starka krafter som inverkar på livsmedelsmarknaden och de senaste åren har de globala kriserna avlöst varandra i form av pandemi, extremväder, krig i Europa och energikris. Dessa händelser har påverkat hela samhället, inte minst det senaste året i form av inflation och ökade kostnader för såväl producenter som industri och konsumenter. När konsumenternas disponibla inkomst sjunker påverkar det efterfrågan på dyrare livsmedel negativt, till exempel svenskt och ekologiskt, och det har i sin tur effekt på efterfrågan på dessa livsmedel och producenternas lönsamhet.

En positiv signal är å andra sidan att Ekologiska lantbrukarnas marknadsrapporter visar att kostnadsökningen för att producera ekologiska råvaror inte stigit lika mycket som i konventionell produktion. Det beror bland annat på att ekologisk produktion är mindre beroende av insatsvaror och att produktionen därmed är mer robust. Beräkningar visar också att den prisökningen som konsumenten möter varit mindre för ekologiska än för konventionella livsmedel.

Jordbruksverket gör bedömningen att arbetet inom ekoupdraget och utlysningar av cirka 130 miljoner kronor i stöd till projekt sedan 2018, varav cirka 20 miljoner kronor under 2022, haft effekt även om ekoandelarna på marknaden sjunkit de senaste åren. Stöd som beviljats har möjliggjort för ekoaktörer att hålla igång sin

---

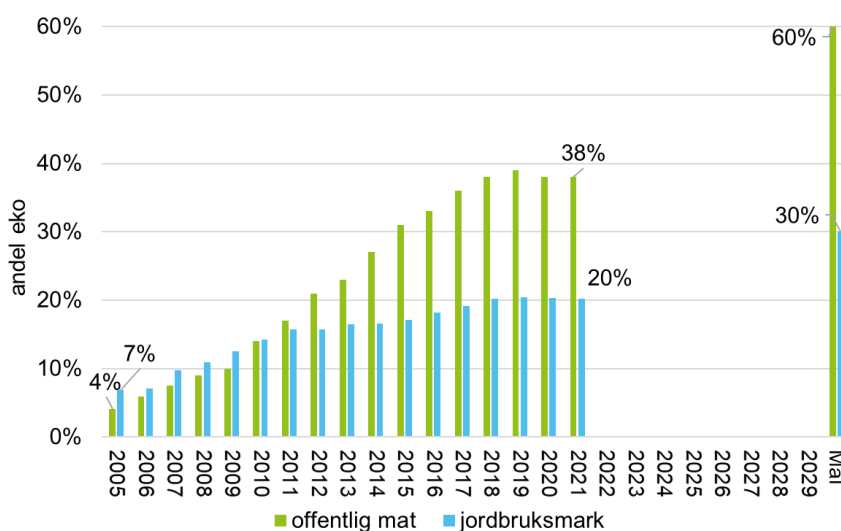
²¹ ²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A02018R0848-20220101>

verksamhet och driva omkring 100 projekt, som i många fall inte hade kommit till stånd utan ekonomiskt stöd. Aktiviteterna i dessa projekt har också bidragit till att bibehålla ekologiskt på agendan från bonde till konsument. Flera projektaktiviteter har haft som huvudsyfte att brett lyfta fram mervärden med ekologisk produktion och konsumtion, även om vår bedömning är att ännu mer måste göras för att konsumenterna verkligen ska förstå vad man får och bidrar till genom att välja ekologiskt.

10.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Målen för uppdraget är formulerade av regeringen 2017; 30 procent ekologisk jordbruksmark och en andel ekologiska livsmedel på 60 procent i offentlig sektor 2030 (Se Figur 1)

Figur 1 Andel ekologiska livsmedel av offentlig mat och andel ekologisk areal av jordbruksmark

Källa: Jordbruksverket (jordbruksmark) och Ekomatcentrum (offentlig mat)

Strategiskt område	Beskrivning av mål enligt handlingsplanen
Regler och villkor	I ett projekt inom ekoupdraget tar aktörerna fram branschriktlinjer för det ekologiska regelverket, vilket är ett viktigt stöd för producenter och andra aktörer på ekomarknaden.
Konsument och marknad	Det mesta av arbetet inom ekoupdraget handlar om att stötta aktiviteter inom konsument och marknad. Vi har exempelvis finansierat en informationskampanj som lyfter fram mervärden hos ekologiska livsmedel, en webbportal med objektiv och kvalitetsgranskad information om ekologiska livsmedel samt marknadsrapporter.
Kunskap och innovation	Inom kunskap och innovation har vi stöttat ett fyrtiotal FoU-projekt och flera rådgivningsprojekt som stärker rådgivningen och därmed produktionen. I detta arbete finns utbildningar, bland annat två omfattande kurser för yrkesverksamma hos SLU.

10.5 Slutsatser

Vi har följt vår planering för utlysningar och beviljade av stöd och de flesta projekt har också fortgått som planerat. De två projektägarträffar vi genomfört har gett värdefull information om projektens status och har dessutom gynnat samverkan mellan olika aktörer.

10.6 Fortsatt arbete

Inför 2023, som är det sista året av innevarande uppdragsperiod tillhörande handlingsplan 3, finns omkring 2,8 miljoner kronor kvar. Omkring hälften ska utlysas till ettåriga FoU-projekt och resten bland annat användas för omvärldsbevakning, administration och andra behov som uppkommer under året.

Samtliga pågående projekt ska avslutas innan årsskiftet 2023/2024 och slutredovisas senast den 31 januari 2024. Om regeringsmålen för 2030 ligger fast behövs nya ekonomiska resurser och ett förtydligt uppdrag till Jordbruksverket från 2024, för hur samordningsfunktionen ska arbeta vidare för att bidra till att målen för 2030 nås. Ett sådant uppdrag bör innefatta att ta fram en ny åtgärdsplan för arbetet framåt, eftersom förutsättningarna och behoven av stöttning ändrats sedan den innevarande planen togs fram 2017-2018.